

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Člověk a křížová cesta

Bakalářská práce

Autor: Marek Myslivec, DiS.
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Náboženská výchova
Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.
Oponent práce: doc. Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Marek Myslivec
Studium:	P19K0396
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Náboženská výchova
Název bakalářské práce:	Člověk a Křížová cesta
Název bakalářské práce AJ:	Human and Way of the Cross

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce pojednává o propojení křížové cesty s životem věřícího. Vychází z teze, že život věřícího je velmi podobný křížové cestě Ježíše Krista a každý věřící by měl vědomě svoji životní cestu propojovat a identifikovat právě s ní, což by v důsledku mělo vést k sjednocení a upevnění v jednání, smýšlení a postojích věřícího. Tato teze představuje jeden z rozměrů křížové cesty, dalším pak je historický kontext celého díla, kdy jde v podstatě o připomínku závěru Ježíšova života a jeho následného vzkříšení, což jsou události, na kterých se zakládá celá naše kultura. V neposlední řadě má pak křížová cesta rozměr spirituální, skrz modlitbu se věřící setkává s Bohem. Práce nejprve představí jednotlivá zastavení křížové cesty a jejich základ v Bibli a poté se zaměří na analýzu jednotlivých zastavení a jejich podobnost s cestou věřícího. Závěrem bude diskutován význam křížové cesty v krajině i sídlech pro ty, kteří nejsou křesťany.

RADCLIFFE, Timothy. *Křížová cesta: pro věřící i nevěřící*. Ilustroval Martin ERSPAMER, přeložil Jiří GRAČKA. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-093-0.

KODET, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily: křížová cesta*. Vydání druhé. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7195-764-5.

MEISNER, Joachim. *Křížová cesta*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 39 s. ; 15 cm. ISBN 978-80-7195-276-3.

GUARDINI, Romano. *Křížová cesta našeho Pána a Spasitele*. Stará: J. Florian, 1938, 44 s.

Zadávací pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.
Oponent:	doc. Mgr. Jan Hojda, Th.D.
Datum zadání závěrečné práce:	12.3.2021

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem v seznamu použité literatury uvedl všechny prameny, z kterých jsem čerpal.

V Hradci Králové dne

Marek Myslivec, DiS.

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce panu ThLic. Lukáši de la Vega Noskovi, Ph.D. za milý a otevřený přístup při konzultacích a trpělivost. Těž děkuji svým nejbližším, kteří mi byli po dobu studia i při psaní práce velkou oporou.

Anotace

MYSLIVEC, M. *Člověk a křížová cesta*. Hradec Králové, 2024. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Vedoucí bakalářské práce Lukáš de la Vega Nosek. 65 s.

Bakalářská práce pojednává o propojení křížové cesty s životem věřícího. Vychází z teze, že život věřícího je velmi podobný křížové cestě Ježíše Krista a každý věřící by měl vědomě svoji životní cestu propojovat a identifikovat právě s ní, což by v důsledku mělo vést k sjednocení a upevnění v jednání, smýšlení a postojích věřícího. Tato teze představuje jeden z rozměrů křížové cesty, dalším pak je historický kontext celého díla, kdy jde v podstatě o připomínku závěru Ježíšova života a jeho následného vzkříšení, což jsou události, na kterých se zakládá celá naše kultura. V neposlední řadě má pak křížová cesta rozměr spirituální, skrz modlitbu se věřící setkává s Bohem. Práce nejprve představí jednotlivá zastavení křížové cesty a jejich základ v Bibli a poté se zaměří na analýzu jednotlivých zastavení a jejich podobnost s cestou věřícího. Závěrem bude diskutován význam křížové cesty v krajině i sídlech pro ty, kteří nejsou křesťany.

Klíčová slova

křížová cesta, zastavení, liturgie

Annotation

MYSLIVEC, M. Human and the Way of the Cross. Hradec Králové, 2024. Bachelor thesis at the Faculty of Education of the University of Hradec Králové. Bachelor's thesis supervisor Lukáš de la Vega Nosek. 65 p.

The bachelor's thesis discusses the connection of the Way of the Cross with the life of a believer. It is based on the thesis that the life of a believer is very similar to the cross of Jesus Christ, and every believer should consciously connect and identify his life's journey with it, which should lead to unification and consolidation in the actions, thinking and attitude of the believer. This thesis represents one of the dimensions of the Way of the Cross, the other is the historical context of the entire work, which is basically a commemoration of the end of Jesus' life and his subsequent resurrection, which are events on which our entire culture is based. In the end, the Way of the Cross has a spiritual dimension, through prayer the believer meets God. The work will first present the individual stops of the Way of the Cross and their basis in the Bible, and then focus on the analysis of the individual stops and their similarity to the journey of the believer. Finally, the significance of the Way of the Cross in the countryside and in settlements for those who are not Christians will be discussed.

Keywords

way of the cross, stations of the cross, liturgy

Obsah

Úvod.....	9
1 Postup a cíle práce.....	10
2 Křížová cesta, <i>via crucis</i>	11
2.1 Pobožnost křížové cesty.....	11
2.2 Historický vývoj fenoménu křížové cesty	13
2.3 Textový doprovod křížových cest.....	14
2.4 Formy provedení křížových cest, Kalvárií.....	16
2.5 Zastavení křížové cesty a obsah biblických textů	18
2.5.1 Obraz prvního zastavení – Pilát odsuzuje Ježíše Krista na smrt.....	20
2.5.2 Obraz druhého zastavení – Ježíš bere kříž na ramena	22
2.5.3 Obraz třetího zastavení – Ježíš padá poprvé.....	24
2.5.4 Obraz čtvrtého zastavení – Ježíš potkává svoji matku	25
2.5.5 Obraz pátého zastavení – Šimon pomáhá Kristu nést kříž	26
2.5.6 Obraz šestého zastavení – Veronika podává Ježíšovi roušku.....	29
2.5.7 Obraz sedmého zastavení – Ježíš klesá pod křížem podruhé	30
2.5.8 Obraz osmého zastavení – Zbožné ženy pláčou nad Ježíšem.....	32
2.5.9 Obraz devátého zastavení – Ježíš klesá pod křížem potřetí.....	33
2.5.10 Obraz desátého zastavení – Ježíš je zbaven šatů	34
2.5.11 Obraz jedenáctého zastavení – Ježíš je přibit na kříž	35
2.5.12 Obraz dvanáctého zastavení – Ježíš na kříži umírá	38
2.5.13 Obraz třináctého zastavení – Ježíš je sňat z kříže.....	41
2.5.14 Obraz čtrnáctého zastavení – Ježíš je uložen do hrobu	43
3 Zamyšlení nad křížovými cestami	45
4 Závěr	48
Seznam použité literatury.....	49
Seznam obrázků	51

Úvod

Ježíšova poslední cesta je jedním z nemnoha křesťanských témat, která oslovují v nějaké podobě celou společnost. Křížová cesta je symbolem, je cestou utrpení, ale i naděje. Těžko bychom hledali člověka, který vůbec netuší, co křížová cesta znamená. Ostatně o velké oblibě cest křížových svědčí jejich četné a rozmanité podoby. Známe křížové cesty v kostelích či klášterních prostorách ztvárněné jako obrazy či reliéfní plastiky, křížové cesty jako součást poutních míst, křížové cesty v krajině obecně, křížové cesty vedoucí k vrcholu kopce. Pojem křížová cesta je často užíván pro označení životní etapy, po které člověk kráčí sám a obrazně nese kříž. Břímě svého rozhodnutí, nemoci své či bližního a podobně. Křížová cesta je zmiňována v mnoha písních, např. Žalm 71 od Karla Kryla nebo Křížová cesta od Wabiho Daňka. Z vážnější hudby pak například Křížová cesta s textem od Františka Lazeckého a hudbou od Jana Bernátka. Křížová cesta je součástí našich životů a v dílčích aspektech se dotýká každého z nás.

Pro téma křížové cesty jsem se rozhodl hlavně proto, že v mládí jsem v kostele více či méně dobrovolně pomáhal svému dědovi v kostele sv. Mikuláše ve Skuhrově u Havlíčkova Brodu a tamní křížová cesta ve mně zanechala hluboké dojmy. V interiéru tohoto kostela se nachází staré obrazy křížové cesty, ztmavlé časem. Vždy když jsem vcházel do kostela, tak jsem byl jako dítě ohromen obrazy utrpení, která musel Ježíš Kristus podstoupit za nás všechny, jak mi tehdy děda vysvětloval, a trápily mě otázky: Proč mu nikdo nepomohl? Tolik lidí měl kolem sebe. Co Otec? Přece nenechá svého milovaného Syna zemřít? Každou pobožnost Křížové cesty jsem doufal, že vše dobře dopadne a Ježíš Kristus bude zachráněn. Takové byly mé první myšlenky, nedokázal jsem tehdy ve svém věku pochopit, že někdo tak hodný, mírumilovný a bez hříchu musí projít tak strašnou cestou a zemřít na kříži. Časem jsem pochopil, jako pochopí každý, nicméně ten dětský pocit strachu se mi dodnes připomene, když křížovou cestu ve Skuhrovském kostele vidím. (Obr. č. 1)

Jako věřící jsem s církevní liturgií a obřady obeznámen. Téma křížové cesty mi přišlo vhodné ke zpracování v rámci bakalářské práce zejména tím, že smysl křížové cesty není jen náboženský, ale i lidský, morální, dotýká se každého z nás, denně se člověk může setkat se situacemi a lidmi, kteří mu křížovou cestu připomenou, což je ještě vystupňované v rámci mého povolání, kde jsem zdravotní sestrou v intenzivní péči.

1 Postup a cíle práce

Na pobožnost křížové cesty a její symboliku můžeme nahlížet optikou symbolické teologie, jejíž nejvyšší formou je eucharistie. Po krátkém vyhodnocení symboliky zastavení křížové cesty bude téma dále rozebráno pohledem antropologické teologie, resp. dogmatiky, kdy bude zmíněno na konkrétním příkladu, jak je naše kultura spojena s vírou a jak se projevuje navenek v denních činnostech člověka a jak člověku dává smysl. Závěrem jsou jednotlivá zastavení rozebrána pohledem kerygmatické, tedy takové popularizační teologie. Je zde tedy uvedeno, jak se nás tato cesta dotýká v otázkách spásy a vstupu do Božího království, že cesta je pro nás radost z poznání.

Cílem práce je ucelit a přiblížit téma křížové cesty, které není v literatuře moc popsáno. Křížovou cestu a její jednotlivá zastavení chci popsat pohledem víry 21. století a ukázat, že tato pobožnost má místo i v životě nekřesťanů.

2 Křížová cesta, *via crucis*

Není možné dohledat v historických pramenech konkrétní zmínky o vzniku a vývoji křížových cest. Co, jak a kdy bylo konkrétně impulsem pro počátek jejich tvorby a organizace, není známo. Lze se oprávněně domnívat, že počátky rozvoje jedné z nejrozšířenějších a nejoblíbenějších pobožností mají prapůvod v cestách poutníků, toužících vidět posvátná místa Jeruzaléma. Legendární je vypravování o Panně Marii, která prý chodila ke konci svého života po jeruzalémské křížové cestě, a tak začala tato pobožnost.¹ Ve středověku se o utrpení Ježíše Krista velmi zajímali svatí, např. sv. Anselm, sv. Bernard a sv. František z Assisi, kteří své úvahy o posledním dni Ježíše Krista zaznamenávali v písemné podobě.

Dnešní velká rozšířenost a rozmanitá podoba křížových cest umožňuje nejen katolíkům spočinout myšlenkami, uklidnit je a rozjímat, hledat podobenství ve svém životě a nalézat klid, víru a vyrovnanost.

2.1 Pobožnost křížové cesty

V římskokatolické církvi mají pobožnosti své nezastupitelné místo. Nejsou obvyklou součástí liturgie, tedy přímo bohoslužby, ale jsou s ní v souladu a plně ji respektují. Jde o spíše drobné aktivity či úkony, často osobního, soukromého charakteru, které reflektují individuální rozměr víry. Často adorují například jednotlivé světcy nebo Panu Marii. Z oficiální liturgie si pobožnosti berou inspiraci. Pobožnosti umožňují věřícímu udržovat a dále pravidelně pěstovat svůj vztah k víře i mimo kostel, zároveň pomáhají utvářet pevnou vazbu na církevní komunitu v místě bydliště. Mezi jednotlivé pobožnosti patří například růžencová pobožnost, modlitba, krátké pobožnosti během Slavnosti Těla a Krve Páně (lidově Boží Tělo) a též pobožnost křížové cesty, někdy nazývaná Kalvárie, podle cíle celé cesty. Křížová cesta popisuje cestu během posledního dne života Ježíše Krista spojenou s událostmi kolem jeho odsouzení a ukřižování a v Bibli je uvedena v části zvané pašije. Zahrnuje tedy jednotlivé zásadní události od odsouzení Ježíše Krista až po jeho uložení do hrobu. Obvykle, ale nemusí to být pravidlem, zahrnuje 14 zastavení, která odpovídají událostem spojeným se zmiňovanými pašijemi.²

¹ Srov. Špidlík, Tomáš. *Prameny světa: (příručka křesťanské dokonalosti)*. Vyd. 2. (v nakladatelství Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000, str. 504

² Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: České katolické nakladatelství, 1995, čl. 1674

Vykonávání pobožnosti křížové cesty křesťany se z pravidla provádí v době svatopostní a na Velký pátek, což je doba ideální k rozjímání nad podobami lásky Ježíše Krista k lidem, která jej dovedla až k smrti na kříži. Při této pobožnosti se procházejí jednotlivá tzv. zastavení za modlitby, zpěvu a meditace. Během procházení křížové cesty a meditace si medituující připomínají jednu pašijovou událost za druhou a během tichého rozjímání se snaží si z předkládaného příběhu vzít osobní ponaučení. Rozjímat lze samozřejmě i o smrti Páně v celkovém kontextu života věřícího a není nutné rozjímat u každého zastavení zvlášť. Modlitba tedy není předepsaná. Pokud je křížová cesta ztvárněna na obrazech v kostele, při společném rozjímání a modlitbách obvykle kolem obrazů křížové cesty prochází jeden z členů katolické obce a ostatní jej sledují a medituji.³

Pobožnost křížové cesty vznikla historicky spojením několika pobožností dohromady. Tyto mají základ ve vrcholném středověku. Je to pouť do Svaté země, při které věřící zbožně navštěvují místa spojená s Kristovým utrpením, dále pobožnost ke Kristovým pádům, pobožnost k bolestnému Kristovu putování spočívající v průvodech táhnoucích se od kostela ke kostelu a připomínající cestu, jíž se Kristus ubíral v den své smrti. Pobožnost ke Kristovým zastavením je další z introdukovaných pobožností, jež připomíná osoby, které Kristus při poslední cestě potkával ať už šlo o jeho trýznitele, či o osoby naplněné láskou, které se mu snažily jeho úděl nějakým způsobem ulehčit nebo místa, kde klesnul pod křížem vysílením.⁴

Velmi zajímavou alternativou k pobožnosti křížové cesty je na podkladu silného mariánského kultu vznikající pobožnost *via matris*, tedy cesta Matky Boží, cele někdy též *via matris dolorosae*, Bolestná cesta Matky Boží. Ačkoliv její rané formy jsou zaznamenány v 16. století, současnou podobu získala až se stoletím devatenáctým. Někde je uvedeno, že se tato cyklická pobožnost objevuje již v 11. až 12. století. Stejně tak se můžeme setkat s pobožností Sedm radostí Panny Marie. Jejich náplní není jeden význačný den, jak je tomu u křížové cesty Ježíše Krista, jde o pohled na celý život Panny Marie, který je popisován jako cesta víry, lásky a bolesti. Tyto cesty a na ně navázané pobožnosti bývají rozčleněny do sedmi zastavení. Zřejmě nejvíce ztvárňovaným výjevem v rámci těchto dvou cest je tzv. Pieta.⁵

³ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 135

⁴ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 132

⁵ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 136

2.2 Historický vývoj fenoménu křížové cesty

Spolu s šířením křesťanství zejména evropskými zeměmi, rostla u křesťanů zvědavost a touha poznat místa Ježíšova života, smrti a následného vzkříšení. Již ve 4. století jsou doloženy poutě křesťanů do Svaté země. Údajné nalezení kříže a hrobu Ježíše Krista působilo tehdy na poutníky a věřící jako magnet. V Evropě raného středověku bylo takové vykonání poutě velmi nákladné a náročné na fyzickou kondici a dovolit si ji mohl jen málokdo, i z důvodu například nevolnictví. Biskup z Bologně sv. Petronius († asi 450) začal proto prostým věřícím stavět napodobeninu Božího hrobu a dalších míst, kterými Ježíš poslední den života prošel, a včlenil je odpovídajícím způsobem do krajiny. Po něm se tak postupně začalo dít i jinde po Evropě a tato nově vzniklá náboženská poutní místa byla hojně navštěvována věřícími. Do budování podobných míst se později pouštěli různě majetní lidé. Stavby tomu odpovídaly, některé byly menších rozměrů na úrovni kapliček a sloupů, různě dlouhé byly také vzdálenosti mezi zastaveními. V každém případě se obvykle jednalo o velice zajímavá architektonická či sochařská díla. Vlivem františkánů se pobožnost křížové cesty a vůbec celý fenomén postupně rozšířily do celé Evropy.⁶

Do současné, široce rozšířené podoby se dostala křížová cesta již v první polovině 17. století zásluhou svatého Leonarda z Porto Maurizio (†1751), byla sestavena z dnes obvyklých čtrnácti zastavení a šířena následovníky Františka z Assisi Evropou. Takto vzniklá pobožnost byla schválena Apoštolským stolcem a obdařena odpustky. Nicméně různě rozsáhlé soubory Kalvárií a křížových vrchů se v českých zemích začínají objevovat v baroku, tedy v 17. století.⁷ U nás můžeme takto starou a krásně zachovalou křížovou cestu vidět v na Svatém Kopečku v Mikulově.⁸ Její vznik je datován do roku 1623 a jejím zakladatelem je kardinál František Dittrichstein.

Z exteriérového ztvárnění křížových cest se postupem času křížové cesty dostávají i do interiérů kostelů. V českých kostelích se potom obrazové pojetí křížové cesty začíná objevovat až v 19. století. Ačkoliv počet zastavení není pevně určen a může se lišit, v této době se k obvyklým čtrnácti zastavením neformálně někdy přidává ještě patnácté, zobrazující Ježíšův prázdný hrob, jenž k celkovému vyznění poselství cesty přidává pozitivní prvek a připomíná věřícím naději na vzkříšení a lze jím celou pobožnost završit.

⁶ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. str. 11 - 12

⁷ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 132

⁸ Srov. Žmolík, Václav. *Nejstarší křížová cesta v Česku měla zprvu jen sedm zastavení*. In: Rozhlas.cz [online]. 17.12.2011 [cit. 27.1.2013]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/pocesku/_zprava/1003833

V současné době je počet křížových cest v České republice uváděn různě, například na Wikipedii⁹ jsou uvedeny křížové cesty exteriérové, tedy jde většinou o kapličky, plastické reliéfy, součásti poutních cest, uváděné jsou zde i cesty zaniklé. U většiny popisovaných cest je uvedena krátká informace, někdy foto a je zde zeměpisné určení cesty. Pod dalším odkazem se nachází i interaktivní mapa umožňující lepší představu o umístění popisované cesty www.drobnepamatky.cz.¹⁰ Jednotlivé cesty jsou opět doplněny fotodokumentací a krátkou informací. Celkový počet exteriérových křížových cest se pohybuje kolem 200 až 300 cest, přičemž některé z nich byly prohlášeny národními kulturními památkami, např. křížová cesta nacházející se na Křížovém vrchu nad obcí Jiřetín pod Jedlovou. Informace o počtu křížových cest v interiérech kostelů a klášterů nebyla bohužel nalezena.

2.3 Textový doprovod křížových cest

Upřímnou úctou k pobožnosti křížové cesty vznikalo nepřeborné množství textů, jejichž autoři byli či jsou duchovní nebo laičtí křesťané obdarováni literárním nadáním. Volba textu je povětšinou závislá na posluchačích a na konkrétní situaci. Jiný text bude vybrán pro dospělé a jiný pochopitelnější text bude vybrán pro děti. V popředí by však měli být zachovány texty, kde je správně použito slovo Písma. Správně použitá slova, střídání zpěvu, ztišení a dobře načasovaného prostoru pro rozjímání, dává kráčejičím průvodu možnost si tuto pobožnost duchovně vychutnat.¹¹ Je nutné poznamenat, že uvedené se týká cest, resp. tematických poutí. Samotná zastavení nebývají obdařena podrobným textem. Často je přítomen jen krátký text, někdy text chybí a zastavení je označeno pouze římskou číslicí a více či méně symbolicky zpracovaným tématem, k zastavení se vztahujícím.

Velké množství textů a forem modliteb a rozjímání lze nalézt pod odkazem <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/ruzne-krizove-cesty>. Zde uvedené pobožnosti jsou inspirativní, je třeba v nich nalézt texty vhodné pro danou cílovou skupinu a většina z nich je, jak je uvedeno v poznámce, bez přiřazení k autorovi, neboť není znám. Jako příklad textu – meditace ke křížové cestě – uvádím ukázkou z výše uvedeného zdroje:

⁹ Příspěvatelé Wikipedie, *Seznam křížových cest v Česku* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2024, Datum poslední revize 24. 02. 2024, 15:50 UTC, [citováno 2. 05. 2024]

¹⁰ www.drobnepamatky.cz. [Online] [Citace: 11. 03 2024.] <https://www.drobnepamatky.cz/krizove-cesty>

¹¹ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 135

Dvouřádková křížová cesta, kdy první řádek je myšlenka k rozjímání a druhá věta je pak námětem na modlitbu, jak je zde uvedeno.

1. Soud.

Pane, snášíš pobuřující nespravedlnost.

Učíš mě snášet i to, co se mi zdá nezasloužené.

2. Kříž.

Pane, bereš na ramena kříž.

Učíš mě, abych byl připravený na utrpení, když jsou nevyhnutelná.

3. Pád.

Ježíši, padáš. A vstáváš.

Posilňuj mě, když kříž bude převyšovat moje síly.

4. Marie.

Ježíši, opouštíš svoji Matku.

Posiluj mne, když mám opustit milé osoby pro vyšší cíle.

5. Šimon.

Šimon ti pomáhá.

Dej, ať se nikdy nevyhýbám pomáhat ti ve svých bližních.

6. Veronika.

Ježíši, jemnocitně odměňuješ Veroniku.

Naplňuj mě pozorností vůči těm, kteří mi prokáží i sebemenší službu.

7. Druhý pád.

Padáš za ty, kteří tě vedou na popravu.

Dej mi sílu pracovat i pro ty, kteří mi činí zlo.

8. Ženy.

I ve svém utrpení poučuješ a napomínáš.

I v bolesti a utrpení chci zůstat věrný svému povolání.

9. Třetí pád.

Potřetí padáš a vstáváš.

Nežádáš tedy, abych nikdy nebyl slabý, ale žádáš, abych vstal.

10. Vysvlékání ze šatů.

Vysvlékání se přidávalo k tělesným mukám jako duchovní potupení.

Dej, ať vždy si vzpomenu na tebe, když mě budou tupit.

11. Přibíjení.

Znemožnili ti každý pohyb, ale přesto nerezignuješ ve svém spásném díle.

Dej, abych v jakýchkoli omezeních nerezignoval ve svém povolání.

12. Smrt.

Nikdo ti nevzal život. Sám ho dáváš. Z lásky.

Dej, abych byl člověkem oběti. Z lásky.

13. Snímání.

Matka bere do náruče tvoje mrtvé tělo.

Matko, vezmi mne do náruče nyní i v hodině mé smrti.

14. Hrob.

Nezůstal jsi v hrobě ležet. Vstal jsi, Pane, a žiješ.

Ježíši, dej, ať s tebou zemřeme a s tebou věčně žijeme.

Amen.

2.4 Formy provedení křížových cest, Kalvárií

Jak již bylo zmíněno, existuje mnoho druhů provedení křížových cest, variabilní je i počet jejich zastavení. Může se jednat o kaple zasazené do krajiny. Nejčastěji se jedná o kopec, kde v nejvyšším bodě je kříž, jako symbol dvanáctého zastavení a zbylá dvě zastavení jsou poblíž. V kostelích je křížová cesta nejčastěji zobrazena formou obrazů. V této práci bude dále potom představeno 14 zastavení, tak jak je uvádí katechismus katolické církve. Studie typologie a uměleckého ztvárnění křížových cest jen v Čechách

je téma přesahující rámec této práce. Velice dobře je nicméně tato tematika rozebrána v diplomové práci Křížová cesta a její proměny ve výtvarném umění autorky Bc. Lindy Koumarové, která se tématu věnovala též ve své bakalářské práci.¹² Její zpracování části, která se týká typologie evropských Kalvárií zde uvádím, jelikož se mi toto rozdělení velmi líbí svou jednoduchostí a názorností.

Polská badatelka Elżbieta Bilka-Wodecka v roce 2000 přispěla do sborníku Krakovského poutníka, vydávaného Institutem geografie a územního managementu v Krakově, statí, zaobírajíc se dosavadními pokusy o typologii evropských Kalvárií. Ty shrnula a nabídla vlastní, podnětnou typologickou studii, založenou na výzkumu Kalvárií v celoevropském měřítku. Ta velmi napovídá o možnostech a přístupech při zakládání poutních souborů Kalvárií. Mezi třicet tři objektů, detailněji prozkoumaných a zastupujících jednotlivé evropské země, zahrnuje i Jaroměřice u Jevíčka a Králíky. Vytvořila čtyři hlavní typy Kalvárií, jež nazývá: „Jeruzalém“, „vlastní Kalvárie“, „Křížová cesta“ a „bretaňské Kalvárie“. Jeruzalémský typ dále rozdělila na podkategorie. První z nich tzv. „Nový Jeruzalém“ se týká těch míst, kde je kopírována jeruzalémská topografie, a kromě Kristových pašijí zahrnuje i další biblické události. Druhá skupina, tzv. „Jeruzalémská cesta“, se vztahuje na lokality dodržující jeruzalémské vzdálenosti, kdy počátečním bodem byl obvykle kostel a konečné stanoviště suplovala svatyně zasvěcená Ukřižování či Boží hrob. Třetí možnost zahrnuje „sedm pádů“, ale připouští i zastavení tematicky spojená s Cestou zajetí (Via Captivatis). Vlastní Kalvárií rozumí příklady, kdy ústředním bodem komplexu je kopec, pojmenovaný Kalvárie, s kaplí či sousoším Ukřižování, jež je dostupný cestou zastavení, referujících o Křížové cestě nebo Cestě zajetí. Bez jakýchkoliv referencí k topografickému či architektonickému uspořádání Jeruzaléma jsou utvářeny Křížové cesty, u nichž se slouží stejnojmenné pobožnosti. Poslední ze čtyř typů představují Kalvárie, které nezaznamenávají topografii Jeruzaléma, ale jsou symbolickými ukázkami biblických událostí se zřetelem na Kristovy pašije se stěžejním momentem – jeho Ukřižování.¹³

¹² Koumarová, Linda, *Křížová cesta a její proměny ve výtvarném umění* [online]. Praha, 2013 [cit. 2024-02-14]. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Lucie Hajdušová Jakubcová, Ph.D.

¹³ Bilka-Wodecka, Elżbieta, *Typology of European Calvaries*, in: Antoni Jackowski (red.), *Selected Research Problems in the Geography of Pilgrimage*, Peregrinus Cracoviensis 2000, X, s. 143-164

2.5 Zastavení křížové cesty a obsah biblických textů

Způsob vývoje jednotlivých zastavení nelze přesně doložit. V dnešní době je obvyklé, že křížová cesta má 14 tematicky ustálených zastavení, které odkazují na klíčové události poslední cesty Ježíše Krista Jeruzalémem od Pilátova bydliště, Antoniovy tvrzi, na popraviště na Golgotě. Tento počet zastavení se v historii měnil, i dnes jsou běžné křížové cesty s jiným počtem zastavení. Zmiňovaných 14 zastavení většinou nalzáme od 17. století a v této podobě byla křížová cesta i schválena Apoštolským stolcem v následující podobě:¹⁴

- I. Pilát odsuzuje Ježíše Krista na smrt.(Obr. č. 2)
- II. *Ježíš bere kříž na ramena.*(Obr. č. 3)
- III. *Ježíš padá pod křížem poprvé.*(Obr. č. 4)
- IV. *Ježíš potkává svoji matku.*(Obr. č. 5)
- V. Šimon Kyrenský pomáhá Kristu nést kříž.(Obr. č. 6)
- VI. *Veronika podává Ježíšovi roušku.*(Obr. č. 7)
- VII. *Ježíš klesá pod křížem podruhé.*(Obr. č. 8)
- VIII. Zbožné ženy pláčou nad Ježíšem.(Obr. č. 9)
- IX. *Ježíš klesá pod křížem potřetí.*(Obr. č. 10)
- X. Ježíš je zbaven šatů.(Obr. č. 11)
- XI. Ježíš je přibit na kříž.(Obr. č. 12)
- XII. Ježíš na kříži umírá.(Obr. č. 13)
- XIII. Ježíš je sňat z kříže.(Obr. č. 14)
- XIV. Ježíš je uložen do hrobu.(Obr. č. 15)

Popis posledních chvil Ježíše Krista získáváme díky novozákonním evangeliím Marka, Matouše, Lukáše a Jana. Ne všechna zastavení mají nicméně oporu v biblických textech a na seznamu výše jsou tato zastavení zvýrazněna kurzívou. Vzhledem k ucelenosti příběhu, který smyšlená zastavení nesou, jsou nicméně dodané obrazy vhodným a ustáleným doplněním a jsou s ním zcela v souladu, neodporující křesťanské ideologii. Jde například o jednotlivé pády Ježíše Krista, symbolizující hřích a jeho tíhu, setkání s Veronikou či matkou Pannou Marií pak ukazuje sílu oddanosti a lásky, nejen té

¹⁴ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 132

mateřské. Naopak jsou ale zastavení, k nimž můžeme z evangelií jednotlivých apoštolů přiřadit konkrétní texty a osoby. Jsou to první, páté, osmé, desáté až čtrnácté zastavení (viz níže), kdy Ježíš přijímá kříž, je vysvěcen z šatů, přibit ke kříži a ukřižován a následně sňat z kříže a uložen do hrobu Josefa z Arimatie. Z osob je v evangeliích pak zmiňován konkrétně Pilát Pontský, plačící ženy a Šimon z Kyrény.

Není bez zajímavosti, že právě kvůli výše zmíněné absenci informací o některých zastaveních v evangeliích byl vydán rozhodnutím papežského stolce nový seznam zastavení křížových cest, u kterého došlo de facto k nahrazení problematických míst, resp. zastavení, která nemají v Bibli oporu, zastaveními původně příběhově skrytými pod první zastavení. Otcem myšlenky byl papež Jan Pavel II, který tuto novou biblickou křížovou cestu uvedl v roce 1991, v roce 2007 potom papež Benedikt XVI. tento soubor zastavení oficiálně schválil pro alternativní použití v liturgii.¹⁵ Níže je seznam zastavení biblické křížové cesty:

1. Ježíš se modlí v zahradě Getsemanské
2. Ježíš je zrazen Jidášem a zapřen
3. Ježíš je odsouzen sanhedrinem
4. Ježíš je třikrát zapřen Petrem
5. Ježíš je souzen Pilátem
6. Ježíš je bičován a korunován trním
7. Ježíš přijímá svůj kříž
8. Šimon pomáhá Ježíšovi nést kříž
9. Ježíš se setkává s Jeruzalémskými ženami
10. Ježíš je ukřižován
11. Ježíš slibuje boží království kajícímu se zloději
12. Ježíš svěruje Panně Marii a Janovi jeden druhého
13. Ježíš umírá na kříži
14. Ježíš je uložen do hrobu

Níže specifikovaná jednotlivá zastavení odpovídají rozšířenější a starší verzi křížových cest. Je zde uvedeno všech 14 zastavení a alternativně je zmíněno zastavení páté, které je u některých křížových cest přítomno, dodávajíc prvek jisté naděje.

¹⁵ *Office for the Liturgical Celebrations of the Supreme Pontiff. Way of the Cross at the Colosseum [online]. April 6, 2007 [cit. 2021-03-24]*

2.5.1 Obraz prvního zastavení – Pilát odsuzuje Ježíše Krista na smrt

Biblické texty nám dávají v případě prvního zastavení poměrně bohatý materiál ve srovnání třeba s dalšími zastaveními. Je potřeba uvést do děje, vysvětlit pozadí příběhu. V inovované verzi křížových cest ze zmiňovaného roku 2007 je toto zastavení rozděleno na několik dalších.

Texty jednotlivých evangelií vztahující se konkrétně k aktu odsouzení Ježíše Krista Pilátem:

Když pak Pilát viděl, že nic nepořídí, ale že pozdvižení je čím dál větší, omyl si ruce před očima zástupu a pravil: "Já nejsem vinen krví tohoto člověka; je to vaše věc." A všechen lid mu odpověděl: "Krev jeho na nás a naše děti!" Tu jim propustil Barabáše, Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován. (Mt 27, 24-26)

Pilát jim řekl: "A čeho se vlastně dopustil?" Oni však ještě víc křičeli: "Ukřižuj ho!" Tu Pilát, aby vyhověl zástupu, propustil jim Barabáše; Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován. (Mr 15, 14-15)

Promluvil k nim potřetí: "Čeho se vlastně dopustil? Neshledal jsem na něm nic, proč by měl zemřít. Dám ho zbičovat a pak ho propustím." (L 23, 22-24)

Byl den přípravy před svátky velikonočními, kolem poledne. Pilát Židům řekl: "Hle, váš král!" Oni se dali do křiku: "Pryč s ním, pryč s ním, ukřižuj ho!" Pilát jim řekl: "Vašeho krále mám dát ukřižovat?" Velekněží odpověděli: "Nemáme krále, jen císaře." Tu jim ho vydal, aby byl ukřižován, a oni se Ježíše chopili. Ale oni na něm s velkým křikem vymáhali, aby ho dal ukřižovat; a jejich křik se stále stupňoval. A tak se Pilát rozhodl jim vyhovět. (J 19, 14-16)

Ježíš byl pro vládnoucí Židy problémem. Jeho učení, které vedlo posluchače k vyšším morálním hodnotám a kritizovalo dobové politické uspořádání bylo vlivnou částí společnosti chápáno jako nemístné pobuřování a Ježíš samotný, a navíc jeho četné zázraky, byly postupem času viděny jako hrozba a vznikla myšlenka na jeho odstranění. „Tehdy se sešli velekněží a starší lidu ve dvoře velekněze, který se jmenoval Kaifáš, a uradili se, že se Ježíše zmocní lstí a že ho zabijí.“ (Mt 26,3-4) Nedlouho poté byl v Getsemanské zahradě zatčen a odveden před soud k veleknězi, kde dostával otázky zacílené na jeho postoje a byly hledány důkazy o jeho rouhání. „Opět se ho velekněz zeptal: „Jsi ty Mesiáš, Syn Požehnaného?“ Ježíš řekl: „Já jsem. A uzříte Syna člověka sedět po pravici Všemohoucího a přicházet s oblaky nebeskými.“ Slyšeli jste rouhání. Co o tom soudíte?“ Oni pak všichni rozhodli, že je hoden smrti.“ (Mr 14,61-62.64) Tedy poměrně rychlým, nespravedlivým a jednoduchým způsobem byl Ježíš nakonec

usvědčen, resp. soudci slyšeli, co slyšet chtěli. Nemohli nad ním nicméně podle práva vynést rozsudek smrti, a tak byl Ježíš předveden před římského prefekta Piláta Pontského, který toto privilegium měl. Nicméně Pilát nebyl o Ježíšově vině přesvědčen a rozsudek nechtěl vynést. „Neshledal jsem na něm nic, proč by měl zemřít. Dám ho zbičovat a pak ho propustím.“ (L 23,22) a „Hle, člověk!“ (Jan 19,5) V té době byl ale i početný lid zpracován natolik, že se velmi bouřil a Ježíšovu smrt vyžadoval. „Ukřižovat, ukřižovat!“ (Jan 19,6) Pilát si tedy při rozhodnutí symbolicky dle hebrejského zvyku umyl ruce na znamení očisty a nevinny a pronesl „Já nejsem vinen krví toho člověka; je to vaše věc.“ (Mt 27,24). Na tabulce s důvodem popravu byla potom zkratka *INRI* (Ježíš Nazaretský, král židovský; *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum*).

Někdo, kdo nepáchal žádné zlé skutky, vždy čistě smýšlel a projevoval lásku ke všem lidem, je přesto odsouzen na smrt. Poutavým paradoxem je, že právě on, jediný bez viny, byl souzen lidmi hříšnými. Mlčky, smířeně a svobodně přijal rozsudek, aniž by projevil zlobu nebo se bránil. Odsouzení bylo výsledkem nepravostí, dezinformací, zoufalství a odporu ze strany mocných židovských autorit a Pilát podlehl tlaku a rozhodl o jeho smrti. Z pohledu víry je toto bráno jako součást Božího plánu, smířit se, podvolit se, a otevírá to cestu ke spáse pro všechny, kteří v Boha uvěří a přijmou jeho oběť. Ukazuje to Boží lásku, milost a odpuštění a je to bráno jako základ křesťanské víry, který vede nakonec ke Kristovu vzkříšení.¹⁶

Nespravedlivé chování a odsouzení jsou bohužel v dnešní době stále běžným jevem v celé lidské společnosti. Často se zdá, že mnohé i nelidské jednání vychází z nezájmu o životy druhých, nedostatku ochoty vystoupit proti většině. V naší rychle se měnící společnosti se často soustředíme hlavně na sebe a naše vlastní záležitosti. Zapomínáme přitom, že spravedlnost a ochrana lidských životů by měly být naší prioritou. Je důležité vzít si ponaučení z Ježíšova odsouzení na smrt. Z jeho vlastní upřímné zkušenosti ukazující, že v tomto světě není vše spravedlivé a že jsou situace, kdy můžeme být krivě obviněni. Ježíšův osud v nás probouzí sílu a odhodlání přijmout s čistým srdcem soudy a verdikty druhých, i když jsme neviní. Tato zkušenost nám umožňuje zaujmout moudřejší a vyváženější postoj ke spravedlnosti a lidským právům.¹⁷

¹⁶ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 15

¹⁷ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 13

K obrazu prvního zastavení ještě rád přidávám úryvek z knihy Parabile, kde je konkrétně toto zastavení podáváno alternativním a velice zajímavým způsobem, který, ač se může zdát diskutabilní, dobře odráží požadavky moderní společnosti na víru a křesťanství:

Před svítáním Ježíše eskortovali na úřad vlády. Premiér Pilát už byl jako obvykle v práci. Přes brýle vzlédl od papírů a změřil si ho pohledem: „Tak ty chceš být ten nový prezident?“ „To máš ze své hlavy nebo ti to o mně řekli poradci?“ odpověděl mu Ježíš. „Jsem snad zdejší? opáčil Pilát. „Přivezli tě sem z arcibiskupství. Čím jsi tak nebezpečný?“ „Moje hnutí nevymysleli marketéři ani magnáti,“ odpověděl Ježíš. „Kdyby nám šlo o moc, prosazovali bychom svůj program násilím. Moje hnutí se ale šíří od srdce k srdci.“ „Takže chceš být nový prezident?“ přečetl Pilát znovu ze svých poznámek. „To říkáš ty,“ odpověděl Ježíš. „Já mám na světě jedinou ambici: Být potvrzením pravdy, kterou každý ve svém nitru tuší. Každý, kdo hledá pravdu, patří do mého hnutí.“ „Pravda?“ odfrkl premiér Pilát. „Co ta dneska znamená?“ Tehdy se zvedl a šel do vedlejší kanceláře za svými poradci, ať zadají bleskový průzkum veřejného mínění. Výsledek přišel za pár hodin a byl jasný: Ježíše tu nechceme. Pryč s ním! „Podle mě je neškodný,“ lavíroval Pilát. „Prostě ho nechám být...“ Poradci ale namítli: „Jestli ho necháš, nejsi už prezidentův spojenec. Každý protikandidát je jeho nepřítel!“ Při těch slovech se premiér vyděsil. Posadil se, vzal pero a podepsal prohlášení: „Vox populi, vox Dei. Ježíš musí pryč!“¹⁸

2.5.2 Obraz druhého zastavení – Ježíš bere kříž na ramena

Druhé zastavení v původním znění jednotlivých zastavení křížových cest nemá přímou oporu v biblických textech. Jeho obsah i přes absenci textové opory nicméně koresponduje s předkládaným příběhem.

Rozsudek byl vynesena a Ježíš ho přijal mlčky. Velmi ponižující následně bylo, že odsouzený si musel nést nástroj své vlastní smrti. Byla to v té době běžná praxe, že odsouzený musel nést svůj kříž na popraviště, a ani v případě Ježíše nebyla udělena žádná výjimka. Nicméně sám Ježíš se chopil svého kříže a vydal se směrem ke svému očekávanému umučení. Tento výjev bývá ztvárňován různě, často je kolem Ježíše dav

¹⁸ Flek, Alexandr. *Parabile: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019, str. 155

lidí a Ježíš s celým křížem, zapřeným o rameno, míří ulicemi Jeruzaléma ke Golgotě. Ježíš bývá oblečen do nachového a modrého roucha, na hlavě má trnovou korunu.¹⁹

Nejenže nesl fyzickou zátěž kříže, ale také obrazně tím tíhu všeho, co jsme naložili na své bližní. Ježíš se kříži nebrání, ačkoliv jej nenese za sebe, ale za člověka. Romano Guardini ve svých reflexích uvádí, že Ježíš viděl v kříži rozkaz svého Otce a spásu člověka. Tento kříž je Nebeským Otcem určené znamení poslušnosti a oddanosti. Ježíš věděl, že tím, že přijímá kříž, plní Boží vůli a otevírá cestu spásy pro člověka. Jeho hrdinský postoj ukazuje nejen jeho obětavost, ale také jeho oddanost vůči lidskému rodu. Tím, že Ježíš přijal kříž, nesl na svých bedrech lidskou vinu a tíhu hříchu. Toto gesto vyjadřuje jeho univerzální lásku ke všem lidem a připomíná nám, že on sám nesl naše hříchy, aby nás vysvobodil a poskytl nám novou naději na spásu. Ježíšova statečnost při nesení kříže nám slouží jako vzor a povzbuzení. Ukazuje nám, jak máme čelit zkouškám a obtížím v životě s odvahou a důvěrou ve vůli Boží, dává nám sílu čelit zkouškám či následkům svých rozhodnutí.²⁰

V našich vztazích s lidmi, které milujeme, často neseme pomyslný kříž, který může být nejen těžký, ale může zahrnovat celou řadu malých nástrah. Může se jednat například o nedostatek lásky v nevyváženém vztahu, nedostatečnou komunikaci nebo dokonce o neopětovaný úsměv. Každý z nás si jistě vzpomíná na dobu, kdy jsme cítili pohrdání svými rodiči a jejich rady jsme považovali za trapné. Svým chováním někdy můžeme způsobovat bolest lidem kolem nás, aniž bychom si to více uvědomovali. Někdy lidem přijde zbytečné brát na sebe zodpovědnost za druhé, omezovat se, někdy nechceme řešit ani svoje obtíže, natož problémy někoho druhého. Křesťané by však toto přijímat měli vědomě, neboť věří, že dar života zahrnuje i omezení a obtíže, které jim Ježíš pomáhá nést a je vzorem. Pro věřícího je kříž symbolem oběti a věrnosti, kříž na cestě víry nabývá tedy zvláštního významu. Věřící vnímá obtíže jako příležitost k duchovnímu růstu, učí se odpuštění a nalézání radosti i v nepříjemných okolnostech, které život přináší. Je nicméně důležité rozlišovat mezi útrpnými situacemi, které jsou součástí života, a situacemi, ve kterých, z důvodu lásky k druhým, nespravedlivě přijímáme utrpení na sebe. Křesťanský

¹⁹ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 19

²⁰ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 15

pohled nás povzbuzuje k vyváženému přístupu a k nalezení rovnováhy mezi péčí o sebe a péčí o druhé.²¹

2.5.3 Obraz třetího zastavení – Ježíš padá poprvé

Ani třetí zastavení v původním uspořádání není součástí biblických textů, jeho obsah vykresluje situaci, kdy je Ježíš unaven, vysílen a během cesty na Kalvárii padne na kolena. Ježíš zde bývá zpodobňován ve společnosti většího davu lidí, jsou kolem něj vojáci, kteří jej někdy spoutávají nebo popohání. Kříž zůstává na jeho ramenou.

Je impozantní, že Ježíš, přestože byl vyčerpán, našel sílu vstát a znovu zvednout kříž na svá ramena, aby mohl pokračovat v cestě. Toto jednání vyjadřuje jeho morální sílu, odhodlání. Ježíš překonává fyzickou a emocionální bolest, aby splnil svoje poslání. Jeho schopnost vzpamatovat se a pokračovat je zřejmým důkazem jeho odhodlání dosáhnout spásy a oběti vykoupení za lidský hřích. Tímto popisem je zdůrazněn Ježíšův hrdinský akt a jeho oddanost a síla tváří v tvář extrémnímu utrpení.²²

Kdo by si nevzpomněl ve svém životě na své „první pády“. Například rodiče se s touto zkušeností často setkávají, protože si utvářejí obraz o sobě jako rodičích a najednou se mnohou ocitnou v situaci, kdy se chovají nepřiměřeně ke svým dětem, které přitom milují. Tyto momenty způsobují, že jejich představa o sobě a jejich rodičovských schopnostech se zhroutí, což může být velice frustrující a bolestivé. Stejně tak se mnoho lidí setkává s obtížnými situacemi ve vztazích, jako jsou hádky nebo zrady. Vztahy jsou komplexní a náročné, a proto se občas stane, že obraz, který jsem si o nich vytvořili, se rozpadne, což může vyvolat pocit ztráty, zklamání a zranění. Mnozí se stydí za své chyby a nedokonalosti a vnímají je jako prohru. Touha po dokonalosti a nezávislosti je přirozená, ale často se bojíme připustit si naši vlastní křehkost a potřebu pomoci. Příkladem z Bible je Adam a Eva, kteří se po svém pádu pokoušeli svou vinu přenést jeden na druhého. Tento příběh ukazuje, jak snadno může náš obraz o sobě i o druhých zkrachovat a jak se snažíme vyhnout se přijetí naší slabosti.²³ Bůh nás vidí takové, jací jsme, s našimi

²¹ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 17

²² Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 17

²³ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 24

nedostatky a slabostmi. Má porozumění pro naše lidské já a ví že jsme křehcí. Přesto nás neopouští, ale nabízí svou pomoc a sílu. V Ježíši Kristu ukázal, že s Jeho pomocí můžeme překonávat své pády a pokračovat ve své cestě.²⁴ Důležité je si uvědomit, že přijmout svou slabost není prohrou, ale zdrojem síly a růstu. Když si připustíme, že jsme křehcí a potřebujeme pomoc, otevíráme se Boží milosti a přítomnosti v našem životě. Bůh nás nemá rád kvůli naší dokonalosti, ale díky své milosti a lásce ke každému z nás. To dává každému z nás sílu a odvalu vstát a pokračovat, i když se cítíme slabí.²⁵

2.5.4 Obraz čtvrtého zastavení – Ježíš potkává svoji matku

Čtvrté zastavení je typicky zobrazováno jako dav lidí, uprostřed nich Ježíš Kristus nesoucí kříž a v davu je přítomna jeho matka v červeném rouchu, překrytém modrým pláštěm, což je symbolika lidství překrytého božstvím. Panna Marie je doprovázena někdy dalšími ženami (Marie Magdaléna, Marie Salomé a Marie Kleofášova) a apoštolem Janem Evangelistou, který ji může podpírat. Ježíš na matku hledí, je ale nucen pokračovat dále.

Maria, matka, byla přítomna po celou dobu života Ježíše. Jejich vazba byla zakořeněna od samého počátku. Maria ho plná lásky a oddanosti vychovávala a pečovala o něj s největší péčí a starostlivostí. Jejich vztah byl hodnotným zrcadlem mateřské lásky, která nezná hranic, která je posvátná. Byla svědkem mnoha okamžiků v Ježíšově životě, které představovaly významné mezníky jeho poslání na Zemi. Spolu zažili zázrak přeměny vody na víno na svatební hostině v Káně, což bylo symbolem Ježíšovy moci a přítomnosti Boha v jeho životě. Maria byla také přítomna při zrodu nového společenství učedníků, kdy Ježíš vybral své následovníky, kteří měli šířit jeho poselství lásky a milosrdenství po celém světě. V těchto okamžicích Maria cítila hrdost jako matka a podporovala Ježíšovu vizi a poslání. Jejich nejintimnějším okamžikem bylo setkání při cestě na Golgotu. V davu lidí a vzrůstajícím se chaosu Maria sevřela svého syna v náručí a jejich pohledy se střetly. Bez jediného slova si navzájem předávali všechny bolesti, utrpení a smutek, kterým právě procházeli. Byla to chvíle hlubokého porozumění mezi matkou a synem.²⁶

²⁴ Srov. Kodet, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, str. 24

²⁵ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965. str. 17

²⁶ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 19

Sv. Jan Pavel II. v dokumentu *Evangelium vitae* zdůrazňuje, že mezi generacemi by měla existovat jakási smlouva, která zajišťuje vzájemnou péči a úctu. Podle něj by mělo být samozřejmostí, že děti pečují o své rodiče a nikdy by nemělo dojít k situaci, kdy rodiče musí pohřbít své vlastní děti. Tato myšlenka je neuvěřitelně silná a živá právě v situacích, jako byl případ Marie, která byla svědkem úmrtí svého syna a nemohla s tím nic dělat.²⁷

Rodičovství je jednoznačně úkol na celý život, který zahrnuje mnoho aspektů. Je to obrovská odpovědnost, která se neomezí pouze na počáteční období rodičovské péče. I poté, co se děti osamostatní a založí své vlastní rodiny, rodiče zůstávají stále důležitou součástí života svých potomků. Jejich role se mění, ale nezmizí. Rodiče stále nabízejí podporu a lásku v mnoha podobách. Ve chvílích těžkostí a výzev života můžeme spoléhat na rodiče jako na své nejbližší spojence. Jsou to bytosti, které nám mohou nabídnou své zkušenosti a moudrost nabytou během jejich vlastního života. Jsou tu, aby nám byli nápomocní a poskytli oporu, a zároveň jsme my tu pro ně, abychom jim dokázali, že jejich úsilí a obětavost nebyly marné. Je však důležité si uvědomit, že i když mohou rodiče ve svých rolích působit mocní a bezchybní, jsou to stále lidské bytosti, které si zaslouží naši péči a pochopení. Zároveň jako dospělí přistupující k této „smlouvě mezi generacemi“ máme být vděční za lásku a starost, kterou nám rodiče věnují. Je důležité nezapomínat, že jejich křehkost a zranitelnost jsou součástí naší lidskosti a vzájemného vztahu. Tím přijímáme, respektujeme a pečujeme o své rodiče, plníme nejen svůj morální a rodinný závazek, ale zároveň vytváříme možnost pro plynulý přenos lásky, moudrosti a hodnot mezi generacemi. Tato smlouva mezi generacemi je životně důležitá. Má dalekosáhlé dopady na utváření a posilování lidského příběhu.²⁸

2.5.5 Obraz pátého zastavení – Šimon pomáhá Kristu nést kříž

Texty jednotlivých evangelií vztahující se k situaci, kdy Ježíšovi měl s křížem pomoci zcela anonymní člověk, který byl zrovna v daný čas na daném místě:

Cestou potkali jednoho člověka z Kyrény, jménem Šimona; toho přinutili, aby nesl jeho kříž. (Mt 27, 32)

Cestou přinutili nějakého Šimona z Kyrény, otce Alexandrova a Rufova, který šel z venkova, aby mu nesl kříž. (Mr 15, 21)

²⁷ Srov. Jan Pavel II. Encyklika *Evangelium Vitae*, čl. 94

²⁸ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 29 - 30

Když jej odváděli, zastavili nějakého Šimona z Kyrény, který šel z pole, a vložili na něho kříž, aby jej nesl za Ježíšem. (L 23, 26)

Ježíš byl nucen se po odsouzení k popravě ukřižováním vydat městem – Jeruzalémem na Golgotu, kde bylo popraviště. Na záda mu bylo vloženo těžké břevno, které tam musel davem donést. „*Nesl svůj kříž a vyšel z města na místo zvané ‚Lebka‘, hebrejsky Golgota.*“ (J 19, 17). Z evangelií se může zdát, že neměl místy dost sil, byl zesláblý a chůze mu dělala čím dál tím větší obtíže, vojáci tedy náhodně vybrali z davu člověka, který mu měl pomoci část cesty zátěž nést „*Zastavili nějakého Šimona z Kyrény, který šel z pole, a vložili na něho kříž, aby jej nesl za Ježíšem.*“ (L 23,26).

Podle pohledu Romana Guardiniho chápeme Ježíše v tomto okamžiku jako úplně osamocené a opuštěného. Vidí jej v hrozně nouzi, když ho opustili nejen jeho následovníci, ale také ti, kteří mu měli sloužit a jeho chránit. Ježíš je postaven tváří v tvář utrpení, mučení a odsouzení na smrt. Ve svém zármutku a bolesti Ježíš zažívá hlubokou osamělost. Vojáci, kteří byli odpovědni za jeho vykonání trestu, ho tlačí, aby si pospíšil a dokončil svou cestu. Ježíšova vyčerpanost a zoufalství jsou zjevné, a tak vojáci vybírají Šimona z Kyrény, aby pomohl nést kříž za Ježíše. Šimon, který se vrátil z vyčerpávající práce na poli, je povolán, aby převzal část Ježíšova břemene. Pocit výčitky a neochoty je u něj patrný, protože má své vlastní starosti a touhy. Chce být doma, čekají na něj jeho další povinnosti a potřeby. Guardiniho interpretace posiluje Ježíšovu lidskost v tomto závěrečném okamžiku jeho cesty. Ježíš, znavený utrpením, nemůže nést svůj kříž a potřebuje pomoc druhých. Jeho osamělost a úpěnlivá modlitba k Otci zesilují obraz Ježíše jako člověka, který čelí nejhlubšímu utrpení. Tímto způsobem Guardini zdůrazňuje důležitost spoluzodpovědnosti a vstřícnosti v našich životech. Podobně jako Šimon byli jsme i my povoláni, abychom pomáhali těm, kteří nesou břemena svého života. To může vyžadovat obětavost a ochotu opustit své vlastní pohodlí a zájmy. Ježíšův okamžik osamocení a potřeba pomoci nám poskytuje příležitost přemýšlet o tom, jak můžeme být solidární se svým okolím. To je také připomínkou důležitosti vzájemného porozumění, soucitu a spoluúčasti ve světě, který často nese závažná břemena utrpení a nespravedlnosti.²⁹

²⁹ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 21

V životě se setkáváme s mnoha různými okamžiky, kdy jsme závislí na pomoci druhých. Může to být v situacích, kdy čelíme těžkostem fyzického nebo duševního rázu, nemocem, nebo když jsme ztratili schopnost se o sebe postarat. Ačkoli bychom mohli mít tendenci si myslet, že jsme samostatní a zvládli bychom všechno sami, realita je často odlišná. Nemoc nebo zranění mohou způsobit, že se ocitneme v situaci, kdy nám ostatní pomáhají s jednoduchými denními úkoly, jako je stravování nebo hygiena. Přestože to může být pro nás frustrující a ponižující, je důležité pohlížet na pomoc s pokorou a vděčností. Přijetí pomoci od druhých není znakem slabosti, ale projevem naší lidskosti a schopnosti navázat vzájemné vztahy založené na důvěře a spolupráci. Na druhou stranu se také můžeme setkat se situacemi, kdy jsme nuceni požádat o pomoc, ačkoli cítíme, že daná osoba není k pomoci nakloněna. Tato neochota poskytnout pomoc, kterou jsme přitom my sami ochotně poskytovali, nás může bolet a způsobovat zklamání. Připadá nám nespravedlivé, že jsme byli ochotni pomáhat, zatímco nám je zároveň pomoc odmítána, ačkoli ji potřebujeme. V takovýchto situacích může být důležité přijmout skutečnost, že ne všichni lidé mají stejnou úroveň empatických schopností nebo obětavosti jako my. Přesto je zde možnost nalézt sílu a oporu v hluboké víře. Ježíš Kristus je vzorem pro přijetí pomoci s pokorou. Byl to právě on, kdo ve svém životě přijal nechtěnou pomoc několika jedinců, a přesto se dokázal postavit za jejich pokoru a vnitřní sílu. Přestože mohl být Ježíš zpočátku raněn nebo zklamán neochotou druhých pomáhat, byl schopen to překonat a pokračovat dál v zájmu svého poslání. Je důležité si uvědomit, že pomoc a přijímání pomoci jsou nedílnou součástí lidského života. Jsme vzájemně propojeni jako společnost vztahy, které si s ostatními budujeme a jsou založeny na vzájemné podpoře a solidaritě. Volnost a nezávislost jsou cenné hodnoty, ale také máme povinnost pomáhat a přijímat pomoc, když ji potřebujeme. To vyžaduje vzájemnou empatii, respekt a otevřenou komunikaci. Přijetí a poskytnutí pomoci jsou projevem lidské síly a soucitu, které nám mohou přinést jistotu, že nejsme sami a že sdílíme společnou cestu spolu s ostatními.³⁰

³⁰ Srov. Kodet, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, str. 30

2.5.6 Obraz šestého zastavení – Veronika podává Ježíšovi roušku

Toto zastavení, známé jako setkání Ježíše s Veronikou, je předmětem legendy či pověsti, která se objevila v křesťanské tradici až později. Podle této pověsti se říká, že během Ježíšovy cesty na Golgotu, kde měl být ukřižován, se mu Veronika přiblížila a podala mu kapesník nebo kus látky. V tomto okamžiku se praví, že Ježíš otřel svou tvář o látku a na ní se objevil otisk jeho tváře. Tato relikvie je dnes známa jako Veroničina rouška. Tato legenda se téměř výhradně nachází v pozdějších pramenech a její historickou pravdivost je obtížné potvrdit. Nicméně, přestože si historičtí badatelé kladou otázku jejího doslovného vyprávění, pověst sama o sobě vyjadřuje hlubší duchovní touhu a víru ve spojení mezi Ježíšem a lidstvem. Svatý obraz Veroniky, který se zobrazuje jako obraz s Ježíšovým obličejem, byl často vnímán jako symbol přítomnosti a setkání se s Bohem. Jméno Veronika samo o sobě dává pověsti další význam, protože se vykládá jako „pravý obraz, *veraikon*“. Tímto jménem je tedy zvýrazněna důležitost tohoto setkání a jeho spojení s náboženskou věroukou. Ať už je tato legenda skutečná či nikoli, má stále silný vliv na křesťanskou víru a poutníky, kteří hledají duchovní prožitek během křížové cesty.³¹ V obraze takového zastavení, které nemá oporu v Bibli, se na nás vyjevuje opět již zmiňovaný silný pocit odsouzenčovy samoty a opuštěnosti, které jsou ztíženy jeho tělesným a duševním vyčerpáním. Představa, že bychom sami procházeli touto situací, v nás vyvolává pocit zoufalství a bezmoci. Míjela by nás Veronika, která by nám nabízela svůj šátek, ale my bychom se slepě ploužili vpřed, nevnímáme okolí a svět kolem nás. Nicméně, Ježíš měl v sobě otevřené a citlivé srdce. I přes tíhu, kterou s sebou nesl, vnímal Veroničino dobré a soucitné srdce a ocenil její službu. Svou reakcí na ni ukázal, že nalézá hodnotu v každém dobrém činu. Přijal její obětavost a odměnil ji Božským poděkováním. Veronika tak obdržela neobyčejný dar, na jejím šátku se objevily otisky Ježíšových svatých rysů, když si s ním osušil tvář. Tento otisk sloužil jako svědectví o Ježíšově milosrdenství a odměně Veroniky za její čin lásky a soucitu. Tímto gestem se Ježíš nejen postaral o fyzickou potřebu osušit tvář, ale také přenesl důležitou duchovní výpověď. Otisky na šátku připomínají, že projevem dobroty a milosrdenství můžeme odrážet samotného Krista. Celá tato událost nám ukazuje sílu a význam jednotlivých činů lásky a soucitu. Nikdy nevíme, jaký význam může mít náš prostý čin dobra pro druhého. Podobně jako Veronika můžeme být překvapeni Božskou odměnou za naši obětavost, která nemusí být viditelná okamžitě, ale může nést v sobě hlubší duchovní poselství. Tímto nás Ježíš

³¹ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 37

povzbuzuje k jednání z lásky a soucitu v každodenním životě, protože každý čin milosrdenství může nést v sobě neuvěřitelnou hodnotu.³²

Toto Ježíšovo poselství nám připomíná, že ve chvílích, kdy se ocitáme ve strádání a čelíme různým překážkám, je důležité zůstat otevření a soucitní vůči ostatním lidem. Není správné uzavírat se do sebe a jednat zcela sobecky. Místo toho bychom měli mít oči i srdce otevřené, abychom mohli rozpoznat ty, kteří nám nabízejí pomoc a podporu, a neodvracet se od nich. Když někdo nabízí svou pomoc nebo projevuje soucit ve chvílích našeho strádání, nechme mu tu radost a uspokojení, že může být někomu užitečný. Přijetí pomoci od druhých je důležitou součástí vzájemného propojení a posílení společnosti. Nezatěžujme ty, kteří nabízejí pomoc, svým odmítavým postojem. Ubralo by jim to z jejich radosti a pocitu smysluplnosti. Zároveň bychom měli být sami užitečnými a podporujícími silami v životě druhých lidí. Mějme oči otevřené nejen pro své vlastní potřeby, ale také pro potřeby okolního světa. Buďme citliví na situace kolem nás a aktivně se zapojujeme do akcí a iniciativ, které slouží k blahu druhých. Když dokážeme být otevření a soucitní, jak v přijímání pomoci, tak i ve svém přístupu k ostatním, můžeme vytvořit prostředí, ve kterém se každý člověk může cítit podporován, oceněn a respektován. A to je skutečná síla společnosti, která nás může inspirovat a přinášet pozitivní změny nejen ve vlastním životě, ale i ve světě kolem nás.³³

2.5.7 Obraz sedmého zastavení – Ježíš klesá pod křížem podruhé

Podle biblických záznamů, Šimon z Kyrény byl nucený pomoci Ježíšovi nést jeho Kříž. Ovšem to byla pouze dočasná úleva. Šimon nesl kříž možná jen krátkou dobu, možná neměl sílu nebo odhodlání pomoci tak, jak bylo potřeba. Ve svědectví evangelistů o tom dále nic nevíme. Když ho zřejmě opustil, Ježíš byl opět sám, stále vystaven nelítostnému davu, v jehož očích nebyla jeho utrpení žádná tragédie. Ježíšův stav se v průběhu cesty na Golgotu rapidně zhoršoval. Byl přemožen vyčerpáním, dehydratací a bolestí. Přesto navzdory svému utrpení pokračoval. Tušil, že cesta je ještě dlouhá, a přesto vstává, co poprvé klopýtne a padá. Okolo něj, lidé, kterým kdysi pomohl, ti, jichž uzdravil, ti, které nasycil v poušti, nyní stáli a sledovali jeho pád a utrpení bez toho, aby mu nějak pomohli. Svědci jeho minulých zázraků nyní zůstávali pasivní při pohledu na tuto situaci. Tato hořká nevděčnost a lhostejnost ho sráží na kolena podruhé. Ale stejně

³² Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 23

³³ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 23

jako poprvé, Ježíš podruhé vstane a pokračuje na své cestě kříže. Právě v těchto momentech se ukazuje jeho neochvějná víra a nezlomný duch.³⁴

Ve společnosti často nacházíme tendenci upřednostňovat jedince, kteří jsou považováni za silné, schopné a nezávislé. To může vést ke znevýhodňování nebo dokonce pohrdání slabšími jedinci. Nicméně se domnívám, že důležité je zaměřit se na to jakým způsobem vnímáme a chápeme slabost. Slabost není nutně něco špatného či nedůstojného. Všichni jsme lidé a máme své fyzické, emocionální a mravní limity. Přijmout své vlastní slabiny není projevem nedostatku sil, ale spíše znamená projevit upřímnost k sobě samému. Je pravda, že existují okamžiky, kdy se můžeme cítit zranitelní a slabí. V těchto situacích je důležité si uvědomit, že nejsme sami a že můžeme hledat podporu nebo pomoc od druhých lidí. Ježíš Kristus je očividně významným příkladem toho, jak je možné se znovu zvednout a překonat obtíže. Je však důležité rozlišovat mezi skutečnou slabostí a nepřijetím odpovědnosti za svá jednání. Mravní slabost je situace, kdy si člověk vědomě hledá omluvu za své špatné činy, aniž by se snažil je napravit nebo se vzchopit. Uznání a převzetí odpovědnosti za své činy je klíčové pro osobní růst a nápravu. Také je důležité si uvědomit, že nikdo není dokonalý a všichni děláme chyby. Vědomí vlastní slabosti může přinést pokoru a otevřenost. Společnost, která dokáže přijmout a podporovat různorodost lidských zkušeností, včetně slabostí, se zpravidla ukazuje jako zdravější a harmoničtější prostředí pro všechny její členy. Je důležité rozlišovat mezi upřímným přijetím vlastní slabosti a bezohledným omlouváním se za špatné činy. Přijmout svou slabost není neslušnost, ale součástí lidské podstaty, kterou můžeme využít k osobnímu růstu a empatii k druhým.³⁵ Některé činy mohou přejít až v závislost a k obtěžování svého okolí. Opakovaně se snažíme znovu začít a opakovaně selháváme. Čím více pokusů s novým začátkem využijeme, tím více se nám nedaří se závislosti zbavit až dochází k úplné rezignaci. Kolikrát jsme si jen na Nový rok dali předsevzetí, kolikrát jsme si řekli, že tato cigareta je poslední. Naše nepodařené pokusy o nový začátek jsou naše pády.³⁶ Papež František říká, že podstatou mravní slabosti není nikdy neupadnout, ale vždy znovu se zvednout.³⁷

³⁴ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965. str. 25

³⁵ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 44

³⁶ Srov. Kodet, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, str. 34

³⁷ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 44

2.5.8 Obraz osmého zastavení – Zbožné ženy pláčou nad Ježíšem

Za ním šel veliký zástup lidu; ženy nad ním nařikaly a oplakávaly ho. Ježíš se k nim obrátil a řekl: "Dcery jeruzalémské, nade mnou neplačte! Plačte nad sebou a svými dětmi hle, přicházejí dny, kdy budou říkat: Blaze neplodným, blaze těm, které nikdy nerodily a nekojily! Tehdy řeknou horám: Padněte na nás, a pahrbkům: Přirýjte nás! Neboť děje-li se toto se zeleným stromem, co se stane se suchým?" (L 23, 27 – 31)

Ježíš potkává plačící ženy, které stály v rozlíceném davu a dle všeho s ním měly soucit. Ježíš i přes své utrpení k ženám promluvil a vysvětloval jim, že jej nemají litovat v jeho pozemském bytí, ale mají se zamyslet nad hříchy svými a hříchy svých dětí. Více o cestě Jeruzalémem v evangeliích apoštolů ani jinde nenajdeme, biblické texty dále zmiňují děj na Golgotě a následné události, navazující bezprostředně na ukřižování.

Na své cestě Ježíš našel čas a prostor pro interakci se ženami. Jednou z nejvýznamnějších žen jeho životě byla jeho Matka, Maria. Jejich vztah byl plný důvěry, lásky a vzájemného porozumění. Když Ježíš nesl svůj kříž, pohlédl na svou Matku, která trpěla nevýslovnou bolestí, musela vidět svého syna takto utýraného. Stejně tak Ježíš oslovil i ženy v Jeruzalémě, které se svým pláčem projevovaly v této situaci. Tyto ženy, které byly svědky jeho cesty na Golgotu, vyjadřovaly svůj zármutek a soucit vůči němu. Tento projev emocí byl pro všechny impozantní, ačkoli tyto ženy pravděpodobně neznaly Ježíše osobně. Je však třeba poznamenat, že některá vyobrazení těchto událostí na uměleckých dílech mohou naznačovat, že některé ženy ani nevěnovaly odsouzení žádnou pozornost. Je zajímavé si všimnout, jak tyto události a jejich vyobrazení v umění odrážejí různé aspekty lidského prožívání a vnímání. Tím, že oslovuje ženy v těchto kritických okamžicích, nám Ježíš ukazuje, že jejich přítomnost a projev emocí mají význam a jsou obecně důležité, ať už znají Ježíše nebo ne.³⁸ Kdo by také chtěl hledět na člověka jehož tělo je rozedrané hlubokými ranami a z hlavy mu tečou čůrky krve od trnové koruny. Nenávist a posměch se rozprostíral kolem něj a on i v takové chvíli s ženami rozmlouval a učil je.³⁹

³⁸ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 47

³⁹ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 27

Jejich zármutek je nyní pouze rituální, ale naplní se čas a budou plakat doopravdy a jejich pláč bude hluboký a upřímný. Bůh nám slibuje, že vyndá naše srdce kamenné a dá nám srdce z masa, neboť takové srdce je schopno přijímat druhého a dát stranou své ego. Sv. Pavel v listu Římanům píše ať se radujeme s těmi kdo mají radost a pláčeme s těmi kdo pláčou. Jen tak budeme moci druhého vidět ne jako svého soupeře ale jako partnera, který nám v práci nechce vzít naši pozici. Ježíš nám svým chováním dal najevo ať jsme klidní a trpěliví, když s námi budou jednat lidé hrubě, bezcitně a nerozumně. Klidně dál vykonávejme dál svou práci, i když se nám zrovna dobře nedaří.⁴⁰

2.5.9 Obraz devátého zastavení – Ježíš klesá pod křížem potřetí

Třetí Ježíšův pád je opět často chápán jako symbol dlouhého lidského utrpení, slabosti a vyčerpání. Přestože Ježíš byl Boží Syn, ztělesněný Bůh, měl také lidskou přirozenost. To znamená, že zažíval fyzickou bolest, vyčerpání a utrpení stejně jako každý jiný člověk. Ve chvíli třetího pádu byl Ježíš na pokraji svých sil. Byl to okamžik, kdy se zdálo, že zoufale bojuje se svým osudem. Ježíš byl vyčerpáný, umírající mučedník, konfrontovaný se strašnými bolestmi, očekáváním smrti a přetrvávajícím odporem světa. Přesto se nepoddal zoufalství. Navzdory svému vyčerpání a utrpení se odhodlal vstát a pokračovat v cestě kříže. Je to symbol jeho oddanosti Božímu plánu a oběti za spásu lidstva. Tím, že znovu vstal a pokračoval na své cestě, ukázal nám příklad pevnosti, vytrvalosti a velkorysosti.⁴¹

Na toto zastavení lze navázat i příběh Petra, který je též jedním z mnoha biblických příkladů, které nám ukazují, že i ti nejsilnější z nás se mohou ocitnout na svém morálním dně. Petr byl velkým zastáncem a přítelem Ježíše Krista, ale ve chvíli, kdy byl konfrontován s obviněními a hrozbami proti němu, třikrát zapřel, že ho zná. To byl okamžik, kdy se ocitl v nejhlubším pocitu viny a zklamání ze sebe samého. Podobně se různí lidé, mohou cítit na dně ve velmi rozmanitých situacích. Dennodenní čelení obtížím může vést ke ztrátě naděje, beznaději a pocitu, že jsou bezmocní vůči své situaci. Příběh Petra a třetí Ježíšův pád nám připomínají, že lidské trápení je univerzální a existuje ve všech částech světa. Naše úsilí by se mělo zaměřit na podporu a solidaritu s těmi, kteří

⁴⁰ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str 47 - 48

⁴¹ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 29

procházejí obtížemi a měli bychom jim pomoci najít jejich vlastní cestu ke změně a naději. Tím můžeme pomoci vytvořit spravedlivější a společensky vyváženější svět.⁴² S Ježíšovou pomocí dokážeme vytrvat a neutíkat před svými povinnostmi a nemít strach z toho, že selžeme. Kristus po nás neřádá abychom byli silní, ale že vždy musíme povstat. Sám nás zvedá abychom stáli na vlastních nohou.⁴³

2.5.10 Obraz desátého zastavení – Ježíš je zbaven šatů

Ukřižovali ho a losem si rozdělili jeho šaty, pak tam stáli a střežili ho. (Mt 27, 35 – 36)

Ukřižovali ho a rozdělili si jeho šaty; losovali o ně, co si kdo vezme. (Mr 15, 24)
Ježíš řekl: "Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí." O jeho šaty se rozdělili losem. (L 23, 34)

Když vojáci Ježíše ukřižovali, vzali jeho šaty a rozdělili je na čtyři díly, každému vojákově díl; zbýval ještě spodní šat. Ten byl beze švů, od shora vcelku utkaný. Řekli mezi sebou: "Netrhejme jej, ale losujme, čím bude!" To proto, aby se naplnilo Písmo: 'Rozdělili si mé šaty a o oděv můj metalí los.' To tedy vojáci provedli. (J 19, 23 – 24)

Ježíš je před přibitím na kříž svlečen, ponížen, pokud se to ještě tedy dá více než dosud, a vojáci si jeho šat dělí na několik částí. Ježíšovo utrpení je hmatatelné. „Vzali jeho šaty a rozdělili je na čtyři díly, každému vojákově díl; zbýval ještě spodní šat. Ten šat byl beze švů, odshora vcelku utkaný. Řekli si mezi sebou: „Netrhejme jej, ale losujme o něj, čím bude!“ (J 19,23-24) Vojáci tvoří skupinu, s Ježíšem jsou na hoře ukřižování ještě dva další odsouzenci a přítomno je několik dalších osob.

Desáté zastavení křížové cesty je pozoruhodným vyobrazením dalšího velkého ponížení, které postihlo Ježíše. V tomto okamžiku, kromě toho, že byl opuštěn svými přáteli, byl připraven o veškeré lidské pohodlí a důstojnost. Jako symbol jeho nejhlubší pokory nám toto zastavení opět připomíná utrpení, které Ježíš ochotně přijal pro spásu lidstva.⁴⁴ Na vrcholu svého utrpení byl Ježíš svědkem toho, jak mu bylo odebráno oblečení. Přítomní vojáci si ho rozdělili a o jeho šaty se losovalo. Tímto svléknutím jejich ponižování dosáhlo vrcholu. Zesměšňován byl nejen tělesně, ale i emocionálně, jelikož

⁴² Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 52

⁴³ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 29

⁴⁴ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 31

všichni, kteří ho dříve uctívali a považovali za Mesiáše, jej viděli v takovéto situaci. Tato chvíle je symbolem, který odkazuje na Ježíšovu obětavost a vykupitelské poslání. Byl ztročen a ponížen, aby mohl přinést vykoupění všem, včetně těch, kteří podstupují utrpení a jsou zneužívání ostatními. Je to projev jeho lásky a obětavosti pro všechny lidi, bez rozdílu.⁴⁵

Poté, co Adam a Eva pojedli ovoce ze zakázaného stromu a získali poznání o dobru a zlu, pocíťovali zahanbení a hleděli na sebe jako na objekty, které lze hodnotit a posuzovat. Často se nám stává, že pozorujeme druhé lidi a snažíme se je poznat a jindy zase odvracíme pohled, aby nebylo možné něco zjistit o nás. I přesto, že jsme oblečení, cítíme se někdy odhaleni. Naši spolupracovníci nebo přátelé nás neustále hodnotí kvůli našim neúspěchům, vzhledu, oblečení, výdělku v práci, a když se dostaneme pod vliv tohoto soudnictví, cítíme se někdy rozerváni na kousky. V takových okamžicích je nám Ježíš blízko a sdílí s námi naši nahotu, ostudu a posměch.⁴⁶

Bohužel i dnes je někdy člověk a jeho lidské tělo často redukováno na pouhý kus masa a nebere se v úvahu důstojnost jednotlivce. To je zřejmé například v situacích, kdy se třeba společnosti pronajímají na určitý časový úsek. Zde se často klade důraz především na jejich fyzickou přitažlivost. Fotbalová hřiště jsou pak zaplněna hráči, kteří jsou vystavováni, ačkoli zde není primárním faktorem krása, hodnotí se fotbalové dovednosti hráčů. Když povolíme uzdu fantazii, připomíná nám to situaci na trhu, kdy se prodává kůň a zkoumá se jeho zdravý chrup a bezchybná chůze.⁴⁷ Naučme se takové situace nepodporovat, nevyhledávat a případně jim čelit s hrdostí a pokorou.

2.5.11 Obraz jedenáctého zastavení – Ježíš je přibit na kříž

Ukřižovali ho a losem si rozdělili jeho šaty, pak tam stáli a střežili ho. Nad hlavu mu dali nápis o provinění: "To je Ježíš, král Židů." S ním byli ukřižováni dva povstalci, jeden po pravici a druhý po levici. Kolemjdoucí ho uráželi; potřásali hlavou a říkali: "Když chceš zbořit chrám a ve třech dnech jej znovu postavit, zachraň sám sebe; jsi-li Syn Boží, sestup z kříže!" Podobně se mu posmívali i velekněží spolu se zákoníky a staršími. Říkali:

⁴⁵ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 56

⁴⁶ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 55

⁴⁷ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 57

Jiné zachránil, sám sebe zachránit nemůže. Je král izraelský - ať nyní sestoupí s kříže a uvěříme v něho! Spolehl se na Boha, ať ho vysvobodí, stojí-li o něj. Vždyť řekl: 'Jsem Boží Syn!'" Stejně ho tupili i povstalci spolu s ním ukřižovaní. V poledne nastala tma po celé zemi až do tří hodin. (Mt 27, 35 – 45)

Bylo devět hodin, když ho ukřižovali. Jeho provinění oznamoval nápis: "Král Židů." S ním ukřižovali dva povstalce, jednoho po pravici a druhého po levici. Tak se naplnilo Písmo: "Byl započten mezi zločince." Kolemjdoucí ho uráželi: potrášali hlavou a říkali: "Ty, který chceš zbořit chrám a ve třech dnech jej postavit, zachraň sám sebe a sestup z kříže!" Podobně se mu mezi sebou posmívali velekněží spolu se zákoníky. Říkali: "Jiné zachránil, sám sebe zachránit nemůže. Ať nyní sestoupí s kříže, ten Mesiáš, král izraelský, abychom to viděli a uvěřili!" Tupili ho i ti, kteří byli ukřižováni spolu s ním. Když bylo poledne, nastala tma po celé zemi až do tří hodin. (Mr 15, 25 – 33)

Když přišli na místo, které se nazývá Lebka, ukřižovali jej i ty zločince, jednoho po jeho pravici a druhého po levici. Ježíš řekl: "Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí." O jeho šaty se rozdělili losem. Lid stál a díval se. Členové rady se mu vysmívali a říkali: "Jiné zachránil, ať zachráni sám sebe, je-li Mesiáš, ten vyvolený Boží." Posmívali se mu i vojáci; chodili k němu a podávali mu ocet a říkali: "Když jsi židovský král, zachraň sám sebe." Nad ním byl nápis písmem řeckým, latinským a hebrejským: "Toto je král Židů." Jeden z těch zločinců, kteří viseli na kříži, se mu rouhal: "To jsi Mesiáš? Zachraň sebe i nás!" Tu ho ten druhý okřikl: "Ty se ani Boha nebojíš? Vždyť jsi sám odsouzen ke stejnému trestu. A my jsme odsouzeni spravedlivě, dostáváme zaslouženou odplatu, ale on nic zlého neudělal." A řekl: "Ježíši, pamatuj na mne, až přijdeš do svého království." Ježíš mu odpověděl: "Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji." Bylo už kolem poledne; tu nastala tma po celé zemi až do tří hodin, protože se zatmělo slunce. (L 23, 33 – 44)

Tam ho ukřižovali a s ním jiné dva, z každé strany jednoho a Ježíše uprostřed. Pilát dal napsat nápis a připevnit jej na kříž. Stálo tam: Ježíš Nazaretský, král židovský. Ten nápis četlo mnoho Židů, neboť místo, kde byl ukřižován, bylo blízko města; byl napsán hebrejsky, latinsky a řecky. Židovští velekněží řekli Pilátovi: "Neměls psát 'židovský král', nýbrž 'vydával se za židovského krále'." Pilát odpověděl: "Co jsem napsal, napsal jsem." Když vojáci Ježíše ukřižovali, vzali jeho šaty a rozdělili je na čtyři díly, každému vojákovi díl; zbýval ještě spodní šat. Ten byl beze švů, od shora vcelku utkaný. Řekli mezi sebou: "Netrhejme jej, ale losujme, čím bude!" To proto, aby se naplnilo Písmo: 'Rozdělili si mé šaty a o oděv můj metali los.' To tedy vojáci provedli. U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská. Když Ježíš spatřil matku a

vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: "Ženo, hle, tvůj syn!" Potom řekl tomu učedníkovi: "Hle, tvá matka!" V tu hodinu ji onen učedník přijal k sobě. Ježíš věděl, že vše je již dokonáno; a proto, aby se až do konce naplnilo Písmo, řekl: "Žizním." Stála tam nádoba plná octa; namočili tedy houbu do octa a na yzopu mu ji podali k ústům. (J 19, 18 – 29)

Ježíš a dva další odsouzení byli přibiti na kříž. Má se za to, že smrt křížem je bolestná, pomalá a trýznivá. O Ježíšově konkrétním utrpení během tohoto aktu není v biblických textech bližší zmínka, nicméně obecně lze konstatovat, že čekání na smrt bylo několikahodinové a extrémně mučivé. Evangelia se zmiňují konkrétněji jen o slovech Ježíše Krista, který ještě promlouvá ke své matce a Janovi: „*Ženo, hle, tvůj syn!*“ *Potom řekl tomu učedníkovi: „Hle, tvá matka!“ (J 19,26-27)* Zmiňují též posměch přihlížejícího davu a promluvy Ježíše s dalšími odsouzenými. „*To jsi Mesiáš? Zachraň sebe i nás!*“ *Tu ho ten druhý okřikl: „Ty se ani Boha nebojíš? Vždyť jsi sám odsouzen k stejnému trestu. A my jsme odsouzeni spravedlivě, dostáváme zaslouženou odplatu, ale on nic zlého neudělal.“ A řekl: „Ježíši, pamatuj na mne, až přijdeš do svého království.“ Ježíš mu odpověděl: „Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji.“ (L 23,39-43)*

Ježíšovo cestování na Golgotu bylo provázeno nejen fyzickým utrpením, ale také nepřátelskou nenávistí a posměchem ze strany jeho protivníků. Samotný Ježíš se mohl při této cestě ještě pohybovat, byť s velkou námahou kvůli tíži kříže, který nesl. Nicméně, když byly jeho končetiny přibity na kříž, došlo k absolutní ztrátě pohybu, což ho nutilo v tichosti trpět.⁴⁸

Ježíšova silná a mocná povaha byla při mnoha příležitostech zjevena, když uzdravoval nemocné a prostřednictvím svých slov pomáhal lidem nalézt správnou cestu. Avšak právě v této chvíli visel na kříži mezi dvěma zloději a zdálo se, že je bezmocný a nemůže učinit nic dalšího. I přesto se modlil k Otci, aby ho vysvobodil z této chvíle, věděl, že je to přesně ta chvíle, pro kterou přišel na svět. Tímto úmyslně sdílel s námi i bezmocnost Krista. Ježíš je zde pro všechny, kdo se cítí zklamání svým chováním a přesvědčením druhých. Tímto Ježíš vyjadřuje svou nekonečnou lásku a milosrdenství ke všem, kdo se ocitli v situacích bezmoci a

⁴⁸ Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 33

zoufalství. Jeho laskavost a schopnost přijmout všechny navzdory jejich nedokonalostem přináší naději a uzdravení pro ty, kdo ji potřebují.⁴⁹

Ve chvíli, kdy přichází naše hodina, víme, že Ježíš je s námi a pomáhá nám nést naše přibití na kříž. Pro nikoho není snadné přijmout veškerá omezení, která přicházejí s věkem. Ať už se jedná o omezení v práci, či omezení zdravotní. Vrstvy kupící se na sebe nás více a více uzavírají do vlastního světa a prohlubují naši samotu. Ježíš nás svým zvoláním žalmisty: „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?*“ (Žl 22,2) nabádá, že i v těch nejtěžších chvílích našeho života je možné spojit pocit s modlitbou.⁵⁰

K obrazu tohoto zastavení opět přidávám úryvek z knihy Parabible, kde je konkrétně toto zastavení podáváno znova alternativním a velice zajímavým způsobem:

K popravě s ním vedli ještě další dva vězně odsouzené za protistátní činnost. Když přišli na místo zvané Pankrác, postavili je ke třem šibenicím, jednoho po jeho pravici a druhého po levici. Při pohledu na katy Ježíš hlesl: „Bože... odpusť jim. Nevědí, čemu napomáhají!“ *Bachaři si zatím rozebírali jeho osobní věci. Lid seděl u televizi a sledoval to v přímém přenosu. Mnozí se mu posmívali, hlavně ti, co vždycky všemu rozumí: „Pořád někde zachraňoval svět – a teď nemůže zachránit sám sebe? Jen ať se předvede, když si myslí, že je něco extra!“* *Bachaři si z něj utahovali. Nabízeli mu cigaretu se slovy: „Jen si vezmi, excellence, ať se ti uleví!“* *Někdo mu totiž z legrace připnul placku: Jesus for president. Když už jim navlékali oprátky, jeden z odsouzenců na něj zavrčel: „Pěknej prezident! Neumíš pomoci ani sobě, natož republice!“* *Ten druhý ho ale okřikl: „To ani v tuhle chvíli nemáš svědomí? My jsme v boji proti režimu neváhali vraždit. Teď nás trestají za to, co jsme spáchali – on ale nikomu neublíží!“* *Pak se otočil k Ježíšovi a řekl: „Prosím tě, vzpomeň si na mě, až přijdeš do nebe...“* *„Věř mi, brácho,“* *odpověděl mu Ježíš, „za chvíli tam budem spolu!“*⁵¹

2.5.12 Obraz dvanáctého zastavení – Ježíš na kříži umírá

Kolem třetí hodiny zvolal Ježíš mocným hlasem: "Eli, Eli, lama sabachtani?", to jest: 'Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?' Když to uslyšeli, říkali někteří z těch,

⁴⁹ Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 60

⁵⁰ Kodet, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, str. 42-43

⁵¹ Flek, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019. ISBN 978-80-87282-40-3. str. 157

kdo tu stáli: "On volá Eliáše." Jeden z nich hned odběhl, vzal houbu, naplnil ji octem, nabodl na tyč a dával mu pít. Ostatní však říkali: "Nech ho, ať uvidíme, jestli přijde Eliáš a zachrání ho!" Ale Ježíš znovu vykřikl mocným hlasem a skončil. A hle, chrámová opona se roztrhla v půli odshora až dolů, země se zatřásla, skály pukaly, hroby se otevřely a mnohá těla zesnulých svatých byla vzkříšena; vyšli z hrobů a po jeho vzkříšení vstoupili do svatého města a mnohým se zjevili. Setník a ti, kdo s ním střežili Ježíše, když viděli zemětřesení a všechno, co se dalo, velmi se zděsili a řekli: "On byl opravdu Boží Syn!" Zpozvdáli přihlíželo mnoho žen, které provázely Ježíše z Galileje, aby se o něj staraly; mezi nimi Marie z Magdaly, Marie, matka Jakubova i Josefova, a matka synů Zebedeových. (Mt 27, 46 – 55)

O třetí hodině zvolal Ježíš mocným hlasem: "Eloi, Eloi, lema sabachtani?", což přeloženo znamená: 'Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?' Když to uslyšeli, říkali někteří z těch, kdo stáli okolo: "Hle, volá Eliáše." Kdosi pak odběhl, namočil houbu v octě, nabodl ji na prut a dával mu pít se slovy: "Počkejte, uvidíme, přijde-li ho Eliáš sejmout." Ale Ježíš vydal mocný hlas a skončil. Tu se chrámová opona roztrhla vpůli odshora až dolů. A když uviděl setník, který stál před ním, že takto skončil, řekl: "Ten člověk byl opravdu Syn Boží." Zpozvdáli se dívaly také ženy, mezi nimi Marie z Magdaly, Marie, matka Jakuba mladšího a Josefa, a Salome, které ho provázely a staraly se o něj, když byl v Galileji, a mnohé jiné, které se spolu s ním vydaly do Jeruzaléma. (Mr 16, 34 – 41)

A Ježíš zvolal mocným hlasem: "Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha." Po těch slovech skončil. Když setník viděl, co se stalo, velebil Boha a řekl: "Tento člověk byl vskutku spravedlivý." A ti, kdo se v celých zástupech sešli na tu podívanou, když viděli, co se stalo, odcházeli bijíce se do prsou. Všichni jeho přátelé stáli opodál, i ženy, které Ježíše doprovázely z Galileje a všechno to viděly. (L 23, 46 – 49)

Ježíš věděl, že vše je již dokonáno; a proto, aby se až do konce naplnilo Písmo, řekl: "Žízním." Stála tam nádoba plná octa; namočili tedy houbu do octa a na yzopu mu ji podali k ústům. Když Ježíš okusil octa, řekl: "Dokonáno jest." A nakloniv hlavu, skončil. (J 19, 28 – 30)

Galilejské ženy Krista neopustily a sdílely s ním jeho utrpení. Konkrétně je v biblických textech popisována jeho matka Panna Marie, její sestra Marie Kleofášova, Marie z Magdaly a Salome, dcera Marie Kleofášovy (jak popisují Marek a Matouš). Dle evangelií Marka a Jana Ježíš Kristus zemřel na kříži před setměním, nebyly mu tedy lámány dlouhé kosti, čímž se smrt odsouzeného běžně urychlovala. Byl mu ale pro jistotu

jedním setníkem probodnut bok, ze kterého vytryskla krev s výpotkem „*jeden z vojáků probodl kopím bok; a ihned vyšla krev a voda.*“ (J 19,34). Ježíš těsně před svou smrtí zavolal „*Eloi, Eloi, lema sabachtani?*“, což přeloženo znamená: „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?*“ (Mr 15,34). Těsně poté nastala prudká změna počasí, zemětřesení a delší zatmění, což bylo bráno jako znamení. „*Chrámová opona se roztrhla vpůli odshora až dolů, země se zatřásla, skály pukaly, hroby se otevřely a mnohá těla zesnulých svatých byla vzkříšena;*“ (Mt 27,52). Jednotliví evangelisté nicméně nejsou zajedno v líčení meteorologických událostí, které se děly kolem smrti Ježíše Krista. Matouš a Marek shodně líčí, že se prudce změnilo počasí v čase jeho smrti, nicméně už od poledne do tří hodin byla tma. Lukáš popisuje změnu počasí těsně před smrtí Krista, zatmění též od poledne a nikoliv po ní a Jan se tomu vůbec ve svém evangeliu nevěnuje.

Ježíš byl úplně sám na kříži, trpěl tři hodiny a cítil se opuštěný všemi. Jeho matka stála u kříže spolu s několika nejbližšími přáteli. Zcela osamocen dokončil tuto hroznou událost v jednotě s Bohem. Co přesně procházelo jeho duší v té chvíli, nikdo z nás neví. Jednu věc však můžeme říci s jistotou, jeho nepřetržitá a nesmírná láska k nám a jeho oddanost poslání, které mu bylo svěřeno od Otce, ho stále pevně držely.⁵² Slovy: „*Dokonáno jest.*“ (Jan 19, 30) Se nemyslí úplný konec všeho, ale spíše naplnění Otcova záměru. V tu chvíli, kdy tato slova byla vyslovena, se pro nás otevřela brána do nového života. Nebeská opona se roztrhla, přičemž symbolizovala Chrámovou oponu, za kterou mohl vstoupit pouze kněz jednou ročně. Stejně tak i tato opona byla stržena a zničena, odstraňujíc tak překážku, jež stála mezi Bohem člověkem. V tom okamžiku se Bůh natolik přiblížil k nám, že jsme schopni vstoupit do Jeho přítomnosti.⁵³

Téma závěru života je často opomíjeno a přehlíženo ve veřejné diskusi. I když média často zobrazují utrpení a smrt ve svých zprávách, o našem vlastním konci se mluví jen málo. Nicméně, mělo by to být jinak. Představa naděje na věčný život by nepochybně měla změnit náš pohled na smrt. Během svého života se snažíme nalézt radost a užívat si každý okamžik. Ale to samo o sobě je možná nedostatečné, pokud zanedbáme důležitý aspekt, dávání lásky a radosti druhým.

⁵² Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 35

⁵³ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 64

Skutečný smysl života tkví v tom, abychom byli darem radosti pro ostatní. Tím, že přinášíme radost a šíříme lásku, naplňujeme nejen sebe, ale také přinášíme světu a druhým lidem hodnotu. Proto je důležité, abychom otevřeně mluvili o závěru života a vědomě se zaměřovali na hodnoty, které chceme sdílet s druhými. Měli bychom se podporovat a povzbuzovat jeden druhého v počínání, které nám přináší radost, ale zároveň pomáhá i ostatním. To může být prostřednictvím dobrovolnické práce, šíření pozitivní energie nebo prostého naslouchání a pomoci blízkým lidem v obtížných chvílích. Každý máme možnost věnovat svůj životní čas a energii tomu, abychom vytvořili lepší a šťastnější svět pro sebe i pro ostatní. A přesně tímto způsobem můžeme najít smysl ve vlastním životě a otevřít dveře naději, která promění náš pohled na konec života.⁵⁴

2.5.13 Obraz třináctého zastavení – Ježíš je sňat z kříže

Je těžké oddělit biblické texty, vázající se ke třináctému a čtrnáctému zastavení. U jiných zastavení máme dost textového materiálu, tato jsou spojena do jedné nebo několika málo propojených vět. U zastavení čtrnáctého tedy nebudou opakovány texty ze zastavení třináctého.

Když nastal večer, přišel zámožný člověk z Arimatie, jménem Josef, který také patřil k Ježíšovým učedníkům. Ten přišel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo. Pilát přikázal, aby mu je dali. Josef tělo přijal, zavinul je do čistého plátna ... (Mt 27, 57 – 59)

... přišel Josef z Arimatie, vážený člen rady, který také očekával království Boží, dodal si odvahy, vešel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo. Pilát se podivil, že Ježíš už zemřel; zavolal setníka a zeptal se ho, je-li už dlouho mrtev. A když mu to setník potvrdil, daroval mrtvé tělo Josefovi. Ten koupil plátno, sňal Ježíše z kříže, zavinul ho do plátna ... (Mr 15, 43 – 46)

Členem židovské rady byl muž jménem Josef, člověk dobrý a spravedlivý, který nesouhlasil s jejich rozhodnutím a činem. Pocházel z židovského města Arimatie a

⁵⁴ Srov. Kodet, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, str. 44-45

patřil k těm, kdo očekávali království Boží. Ten přišel k Pilátovi a požádal ho o Ježíšovo tělo; sňal je z kříže, zavinul do plátna ... (L 23, 50 – 53)

Potom požádal Piláta Josef z Arimatie - byl to Ježíšův učedník, ale tajný, protože se bál Židů - aby směl Ježíšovo tělo sejmut z kříže. Když Pilát k tomu dal souhlas, Josef šel a tělo sňal. Přišel také Nikodém, který kdysi navštívil Ježíše v noci, a přinesl sto liber směsi myrhy a aloe. Vzali Ježíšovo tělo a zabalili je s vonnými látkami do lněných pláten, jak je to u Židů při pohřbu zvykem. (J 19, 38 – 40)

Zcela jemný, silný, plný bohatství všeho druhu byl život Kristův, co ještě vše mohl vykonat, kdyby žil celý lidský život. V tuto chvíli již nemohl činit nic. Romano Guardini píše, že toto je „bláznovství kříže“. „*Amen, amen, pravím vám, jestliže pšeničné zrnko nepadne do země a nezemře, zůstane samo. Zemře-li však, vydá mnohý užitek.*“ (Jan 12, 24) Jen tak se může zrodit nový život a Ti co zrnko zašlapali stali se nechtěně rozséváči spásy.⁵⁵

Při snesení těla Ježíše chtěli vojáci jednat co nejrychleji. Celý proces, kdy bylo Ježíšovo tělo spouštěno do náručí Matky Boží, nám ukazuje, jak nepohodlnou osobou Ježíš byl od začátku do konce. Podobně jako při jeho narození v Betlémě, Maria teď opět držela svého Syna v náručí, avšak jeho tělo bylo teď těžší než dřív díky obrovskému utrpení, ponížení a bolesti, které prožil. Tentýž tíživý pocit nenaplněných nadějí, který prožívají všichni rodiče, doprovázel Marii. Láska rodičů je zátěž, kterou každý nese. Maria projevovala svou něžnost a lásku, neboť o všechny, které máme rádi, se pečuje s láskyplností. Radost a láska by však neměly být oddalovány. Není totiž nic snazšího, než rozdávat radost třeba už jen tím, že budeme naslouchat. Rozhovory bychom neměli odkládat na později. Lidé by k sobě měli být upřímní a přinášet si do života radost, neboť nikdy nevíme, zda jsme možná právě nenavštívili svého blízkého naposledy.⁵⁶

⁵⁵ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 37

⁵⁶ Srov. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 68-69

Když budeme na smrt nahlížet jako na zrno, které musí být zasazeno do země a my zemřít, budeme mít takovou sílu a vůli jako má Bůh. Ježíš nás učí věřit, že důvěra a věrnost Bohu v čase smrti přinesou věčné ovoce.⁵⁷

2.5.14 Obraz čtrnáctého zastavení – Ježíš je uložen do hrobu

...a položil je do svého nového hrobu, který měl vytesaný ve skále; ke vchodu hrobu přivalil veliký kámen a odešel. Byla tam Marie z Magdaly a jiná Marie, které seděly naproti hrobu. (Mt 27, 60 – 61)

... a položil do hrobu, který byl vytesán ve skále, a ke vchodu přivalil kámen. Marie z Magdaly a Marie, matka Josefova, se dívaly, kam byl uložen. (Mr 15, 46 – 47)

... sňal je z kříže, zavinul do plátna a položil do hrobu, vytesaného ve skále, kde ještě nikdo nebyl pochován. Byl pátek a začínala sobota. Ženy, které šly s Ježíšem z Galileje, šly za ním; viděly hrob i to, jak bylo tělo pochováno. (L 23, 53 – 55)

V těch místech, kde byl Ježíš ukřižován, byla zahrada a v ní nový hrob, v němž dosud nikdo nebyl pochován. Tam položili Ježíše, protože byl den přípravy a hrob byl blízko. (J 19, 41 – 42)

Ježíš Kristus zemřel a je sňat z kříže. O jeho tělo požádal Piláta Josef z Arimatie, který byl v židovské radě, nicméně s Ježíšovým učením souzněl a byl proti jeho odsouzení. Uložením do původně svého hrobu a starostí o Ježíšovo tělo chtěl alespoň nějakým způsobem odčinit křivdu, kterých se Ježíšovi dostalo neprávem. Tělo Ježíše bylo zabaleno do plátna a lehce nabalzamováno a hrob byl uzavřen velkým kamenem. „*Koupil plátno, sňal Ježíše z kříže, zavinul ho do plátna a položil do hrobu, který byl vytesán ve skále, a ke vchodu do hrobu přivalil kámen*“ (Mr 15, 46) Všem bylo přítomny zmíněné ženy a Nikodém, který donesl myrhu a aloe. „*Marie z Magdaly a Marie, matky Josefovy, které se dívaly, kam byl uložen*“ (Mr 15,47) – „*přišel také Nikodém, který kdysi navštívil Ježíše v noci, a přinesl asi sto liber směsi myrhy a aloe.*“ (J 19,39).

Velký balvan, symbolizující konec příběhu, je umístěn na vchod do hrobu Krista. Všichni přihlížejí, jak se postupně stává neviditelným a mizí z jejich zraků i ze světa. Podobně jako malé nemluvně je pevně obalený prostěradly. Tehdy měl

⁵⁷ Srov. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím: Matthias Grünewald, 1965, str. 37

však před sebou celý život, jak je běžné u mladých lidí. Avšak v jeho mladém věku dokončil svůj život a jeho matka je opět při tom, aby ho zavinula.⁵⁸

Všude bylo ticho klid a všichni si oddechli, že to utrpení a bída jsou již pryč. V hrobě spal ten, který dokončil svou práci, co mu uložil Otec. Jeho učedníci však viděli jen zmar a konec nadějí. Pro ně byla smrt Krista koncem. Oni však pochopili, když se jim Kristus ukázal, že jeho smrt byla cenou za náš život a toto vše musel vytrpět, aby tak vešel do své slávy.

⁵⁸ Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, str. 71

3 Zamyšlení nad křížovými cestami

Křížové cesty jsou tzv. lidovou pobožností, velmi oblíbenou, a nepatří do oficiálních liturgií. Nicméně i tak jsou církví podporovány, protože v nich je obsažena pravá podstata křesťanské víry a tradice. Věřící i nevěřící mohou během procházení křížových cest meditovat a oddat se myšlenkám na vlastní problémy a jejich řešení, jejichž předobraz mají před sebou. Procházením křížové cesty je následován Ježíš Kristus na své cestě a on dodává odhodlanost čelit výzvám života každého z nás bez ohledu na příslušnost k církvi. Je nepodstatné, zda Kristus byl nebo nebyl Božím synem, i jako obyčejný člověk nám svým příkladem ukazuje směr, sílu a vysokou oběť, které byl schopen. Během procházení čtrnácti zastavení je nejlépe dojít ztišení, modlitby, rozjímání a postupně objevit a pochopit smysl života v jeho jednotlivých aspektech.

Někdy je čtrnáct zastavení doplňováno o zastavení patnácté které se snaží zmírnit dopad známého příběhu tím, že ukáže další část biblických textů - zmrtnýchvstání Ježíše Krista. Tato událost má rozsáhlou oporu v biblických textech všech čtyř evangelistů. Patnácté zastavení nicméně nebývá zcela běžné, jde o výjimky. Ježíšovo zmrtnýchvstání má vyjadřovat naději i v temné době, odmítá definitivní konec, ukazuje, že po smrti můžeme dojít spásy. Opět připojuji poslední ukázkou z Parabile, která se tematicky týká patnáctého zastavení. Opět je zde prastarý příběh o Ježíši Kristovi zasazen do kulís současného Česka. Jako i ostatní části této knihy i tato staví dnešního čtenáře před nově pojatý smysl dávných evangelijních příběhů a výroků.

Svátky skončily. Svítalo na první den pracovního týdne. Sotva vyjela první ranní tramvaj, Magda s Marií vyrazily na hřbitov. Vystoupily na Olšanech, zamířily štěrkovou cestičkou k hrobce, a v tom se ozvala strašlivá exploze. Když se prach usadil, uviděly, že mramorová náhrobní deska je pryč. Ležela pár metrů vedle v trávě a na ní seděl snědý cizinec celý v bílém, s tváří anděla. Příslušníci pohotovostního pluku, kteří to tam hlídali, teď leželi kolem jako mrtvolky. „Žádný strach,“ oslovil je ten cizinec. „Já vím, hledáte mrtvého Ježíše. Toho už nenajdete! Vidíte, tady ležel. Už mu sem nemusíte nosit kytky, není tu. Přešel do vyššího levelu, jak vám říkával. A teď honem, vyříd'te jeho přátelům, že vyhrál nad smrtí! Vraťte se domů, tam vás bude čekat. OK?“ Ty dvě z toho byly úplně perplex, pořád ještě vyděšené, ale zároveň štěstím bez sebe. Před hřbitovem chytily taxíka a spěchaly tu neuvěřitelnou zprávu říct jeho přátelům. Když pak vystoupily, otočily se – a na chodníku před nimi stál on sám! „Ahoj, jak je?“ pozdravil je jako obvykle. Zatočila se jim hlava a sesunuly se mu k nohám. Svíraly mu v objetí kolena a líbaly mu ruce.

„Žádný strach,“ zopakoval jim Ježíš. „Jděte vyřídít svým bratrům a sestrám, ať se vrátí domů. Tam vás budu čekat.“⁵⁹

Ještě jeden aspekt křížových cest nebyl více vyzdvihnut a popsán. Jde o ženský element v tomto příběhu. Jaká byla a je vlastně úloha žen v posledních hodinách života Ježíše Krista a co nám má symbolizovat? Ježíše zradili a opustili muži. Ze zbabělosti, malosti, touhy po malichernostech, bohatství. Ti, jež mu měli být nejbliž a dále šířit jeho učení, náhle nebyli schopni stát po jeho boku. Ženy vytrvaly, neopustily jej a doprovázely jej až k jeho konci na kříži. Samozřejmě zde nejvíce rezonuje přítomnost jeho matky, panenské Marie. Zobrazení Piety je jedním z nejsilnějších obrazů, který v sobě nese utrpení a bolest tisíců matek po celém světě. Neexistuje větší bolest než utrpení matky nad ztrátou vlastního dítěte. Kolik matek před tímto obrazem klečelo v naději, že jim dodá sílu nést vlastní úděl. *In gremio Matris sedet Sapientia Patris* – Maria je mystiky vnímána jako *Sapientia* a tento nápis provází mnoho zobrazení Madony s dítětem na klíně. *Sapientia*, jako tajemná moudrost provázela Stvořitele dle deuterokanonických knih Starého zákona Boha při jeho díle Stvořitele. Smysl v zastavení křížové cesty má v tom, že než je tělo Syna uloženo k věčnému odpočinku, spočine v klíně Matky. Tajemství Piety jsme nejbliže, sledujeme-li křížové cesty našich dějin, válečných konfliktů, kdy je zem, stejně jako klín Matky, prosycena krví. Kolik jizev země po ovlivnitelných i neovlivnitelných událostech má a bude mít? Pieta nám připomíná, že zlo nevítězí jen tehdy, kdy přebíráme jeho metody, ale zejména tehdy, kdy jsme lhostejní, nevšimaví, otupělí a máme falešný pocit, že se nás netýká, protože je třeba geograficky daleko. Zapomínáme, že někdo musí bdít, jako Maria, někdo musí nést bolesti a nenechat je zaniknout a upadnout v zapomnění.⁶⁰

Druhou významnou ženou v rámci křížových cest je evangelisty zmiňovaná Marie z Magdaly, žena, která velmi ovlivnila Ježíše Krista, žena, jež se dokázala změnit, žena již změnila láska. V evangeliích, zejména u Jana, se uvádí, že Marie Magdaléna, mající byla „apoštolkou apoštolů“ a měla to privilegium, že se jí Ježíš po zmrtvýchvstání zjevil jako první. Nesměla se jej však dotknout, což je v kontrastu s výzvou Tomášovi, který se mohl dotknout jeho ran, ačkoliv pak není explicitně zmiňováno, že tak učinil. Osoba a postavení Marie z Magdaly ukazují, jaká víra může být, jaká láska může být. Oboje

⁵⁹ Flek, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019, str. 161

⁶⁰ Srov. Halík, Tomáš. *Čas prázdných kostelů*. Praha: NLN, 2020, str. 117

existuje v mnoha podobách, není však možné jim strhnout roušku tajemství a mít je ve vlastnictví. Potom přestávají existovat.⁶¹

Poslední více zmiňovanou ženu nezmiňuje žádné z evangelií, je však hluboce zakořeněná v legendách. Jde o Veroniku, která poskytla trpícímu Ježíšovi svůj závoj, aby se mohl otřít a vznikl tak „obraz nezhotovený lidskou rukou“. Veronika symbolicky sňala roušku ze svého srdce, umožnila tak vstoupit do něj víře a je, de facto, předobrazem dalších, mnohy světců, co přišli po ní, kteří mají na těle stigmata. Pravou tvář Ježíše uvidí jen ti, kteří Krista budou následovat, budou mít soucit s utrpením a nabídnou pomoc potřebným.⁶²

Křížová cesta je čtrnáctým nebo někdy patnáctým zastavením u konce. My opravdu nevíme, co znamená vítězství nad smrtí, o kterém mluví evangelia, nevíme, co konkrétně znamená vzkříšení. Jistě nejde o nějakou resuscitaci, není to oživení mrtvol. Jak říká Svatý Pavel: „*Vždyť víme, že Kristus, když byl vzkříšen z mrtvých, už neumírá, smrt nad ním už nepanuje.*“ (Ř 6, 9) Tajemství vzkříšení není jedna dějinně ohraničená událost, která se udála, je to nekončící proces, který křesťanům má dodat víru ve spásu, sílu v životě. Podobě nevěřící mají vidět v konci křížové cesty naději a řešení i zdánlivě bezvýchodných situací.

⁶¹ Srov. Halík, Tomáš. *Čas prázdných kostelů*. Praha: NLN, 2020, str. 114

⁶² Srov. Halík, Tomáš. *Čas prázdných kostelů*. Praha: NLN, 2020, str. 115 - 116

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo přiblížit a ucelit více problematiku křížových cest a propojit biblické texty, resp. jednotlivá vyjádření evangelií se smyslem jednotlivých zastavení takovým, jaký ho vnímají procházející křesťané i nevěřící. V práci jsou postupně zmiňovány historické aspekty rozvoje tohoto tématu, formy ztvárnění i různé podoby a vývoj jednotlivých zastavení ve vztahu k biblickým textům či doporučení Vatikánu. Není moc literatury, která by se tímto tématem zabývala a která by jej dokázala nabídnout pohledem, který není blízky striktně jen křesťanům.

Hlavní část práce tvoří popis jednotlivých zastavení a jejich obsah, nabídka vysvětlení či pohledu na jejich obsah. Právě samotný obsah, respektive jeho symbolika je něco, co není snadno uchopitelné, pro každého může mít význam jiný detail či drobná nuance. Křížová cesta, jakkoliv zpodobněná, může být univerzálním návodem na řešení osobních situací či životních otázek, inspirací, může být podpůrným prostředkem víry, může být zásadní prostředkem v životě jedince i jen působivým doplňkem krajiny s mírně mystickým přesahem pro nevěřícího.

„Něco starého musí zemřít, aby se něco nového mohlo zrodit.“

Seznam použité literatury

1. Bible: *překlad 21. století*. 6. opravené vydání. Praha: Biblion, 2019. ISBN 978-80-87282-44-1.
2. Bilaska-Wodecka, ElŜbieta. *Typology of European Calvaries*, in: *Antoni Jackowski (red.), Selected Research Problems in the Geography of Pilgrimage*, Peregrinus Cracoviensis 2000, X,
3. Flek, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019. ISBN 978-80-87282-40-3.
4. Guardini, Romano. *Křížová cesta Našeho Pána a Spasitele*. Řím : Matthias Grünewald, 1965.
5. Halík, Tomáš. *Čas prázdných kostelů*. Praha: NLN, 2020. ISBN 978-80-7422-761-5.
6. Jan Pavel II., encyklika *Evangelium Vitae*. Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1995. 80-7113-139-3.
7. *Katechismus katolické církve*. Praha : České katolické nakladatelství, 1995. 80-7113-132-6.
8. Kodet, Vojtěch. *Jeho rány nás uzdravily*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2016. 978-80-7195-764-5.
9. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007. 978-80-7195-152-0.
10. Koumarová, Linda. *Křížová cesta a její proměny ve výtvarném umění* [online]. Praha, 2013 [cit. 2024-02-14]. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Lucie Hajdušová Jakubcová, Ph.D. Dostupné na: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/56252/120132144.pdf?sequence=>.
11. Office for the Liturgical Celebrations of the Supreme Pontiff. *Way of the Cross at the Colosseum* [online]. April 6, 2007 [cit. 2021-03-24]
12. Radcliffe, Timothy. *Křížová cesta pro věřící i nevěřící*. Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2019. 978-80-7566-093-0.
13. Špidlík, Tomáš. *Prameny světla: (příručka křesťanské dokonalosti)*. Vyd. 2. (v nakladatelství Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000. ISBN 80-86045-41-2.

14. Příspěvatelé Wikipedie, *Seznam křížových cest v Česku* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2024, Datum poslední revize 24. 02. 2024, 15:50 UTC, [citováno 2. 05. 2024]

<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Seznam_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%BDch_cest_v_%C4%8Cesku&oldid=23688600>

15. www.drobnepamatky.cz. [Online] [Citace: 11. 03 2024.]

<https://www.drobnepamatky.cz/krizove-cesty>

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Kostel sv. Mikuláše ve Skuhrově u Havlíčkova Brodu

Obr. č. 2: Pilát odsuzuje Ježíše Krista na smrt

Obr. č. 3: Ježíš bere kříž na ramena

Obr. č. 4: Ježíš padá pod křížem poprvé

Obr. č. 5: Ježíš setkává svoji matku

Obr. č. 6: Šimon Kyrenský pomáhá Kristu nést kříž

Obr. č. 7: Veronika podává Ježíšovi roušku

Obr. č. 8: Ježíš klesá pod křížem podruhé

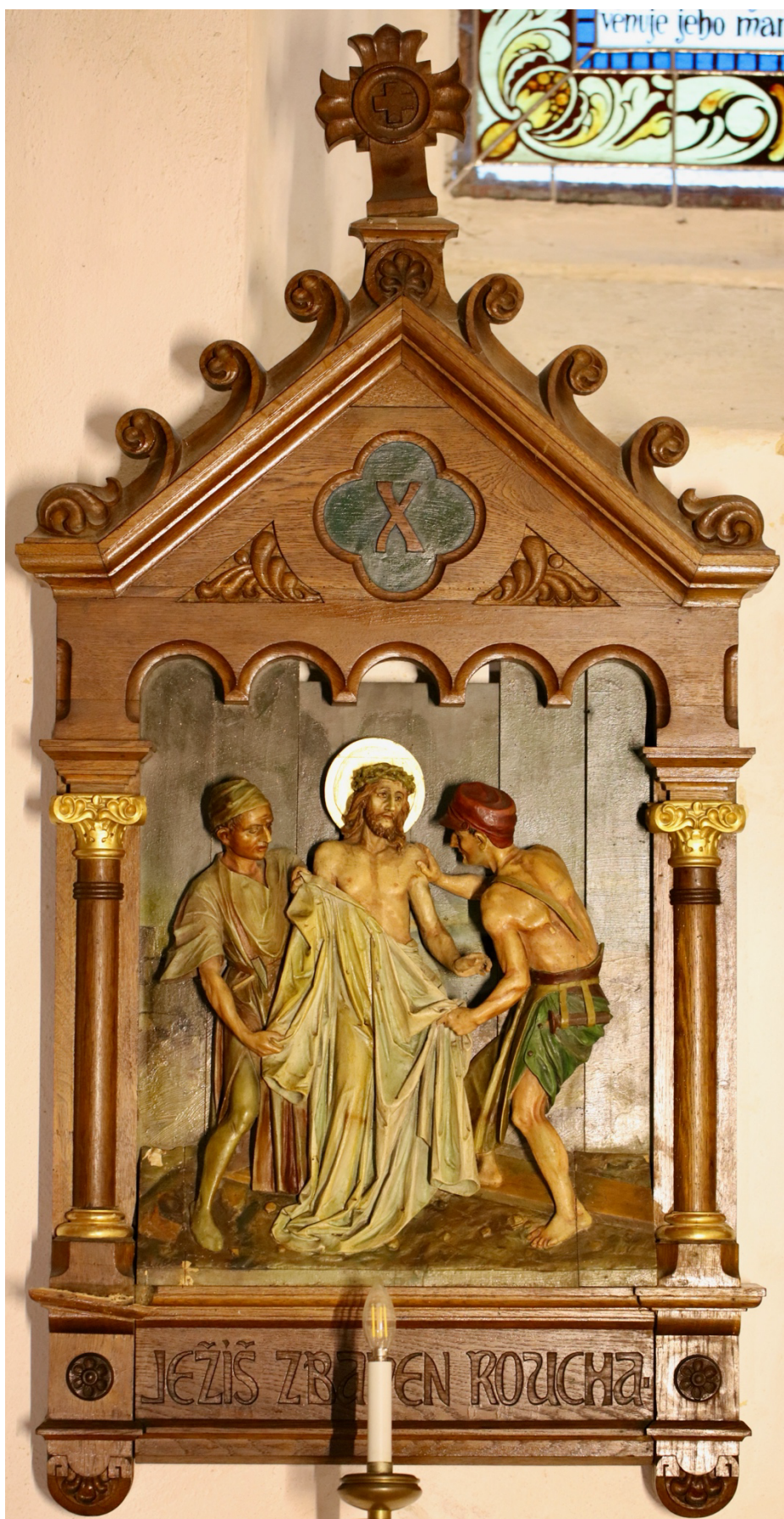
Obr. č. 9: Zbožné ženy pláčou nad Ježíšem

Obr. č. 10: Ježíš klesá pod křížem potřeťi

Obr. č. 11: Ježíš je zbaven šatů

Obr. č. 12: Ježíš je přibit na kříž

Obr. č. 13: Ježíš na kříži umírá

Obr. č. 14: Ježíš je sňat z kříže

Obr. č. 15: Ježíš je uložen do hrobu

